Бухы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНУУДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-hээ гарана | № 296 (15919) | 1981 оной декабриин 26, суббото | Сэн 2 мүнгэн.

БАМАЙХИДЫЕ ЭРХИМЭЭР ХАНГАХА

Һаяхан Москвада СССР-эй Арадай Ажахын Туйлалтануудай Выставкэдэ «Ажаhуудалай хэрэглэмжэ хангалгын албан 81» гэhэн hалбаринуудай хоорондын выставкэ нээгдээ. Тус выставкын материалнууд дотор Байгал-Амарай түмэр замай барилгашадые хангаха талаар манай республикын Хойто-Байгалай райондо хэгдэдэг ажал хүдэлмэриин тухай хэлэгдэнэ. Ажаhуудалай хэрэглэмжэ хангалгын материальна үндэhэ hуури байгуулгада эндэ ехэ анхарал хандуулагдана, хүн зоной олон янзын захилые комплексээр хангаха байшангууд баригдана, жэл бүхэндэ эндэ хэрэглэмжэ хангалгын 400 гаран мянган түхэригэй хүдэлмэри хэгдэнэ гээд тус выставкэ тэмдэглэнэ.

Мүнөө үе сагай гайхамшаг барилгада хабаадагшадые худалдаа наймаанай, ажаhуудалай хэрэглэмжын, соёлой болон бэеын элүүрые сахилгын эрилтэнүүдые хангаха талаар үнгэрэлэй жэлнүүдтэ нилээд ехэ юумэн хэгдээ гэжэ тэмдэглэлтэй. Һүүлэй үедэ барилгын урагшатай түргэнөөр ябуулагдахада, түмэр зам ашаглагшад ерэжэ, ондоохи хүн зоной тоо бүри олошороо. Барилгын эхилhэн сагhаа хойшо худалдаа наймаанай болон ниитын эдеэ хоолой предприятинүүдтэ эд бараанай эрьесын хэмжээн юhэ дахин ургажа, 25 миллион түхэриг болоо, харин ажаhуудалай хэрэглэмжэ табан дахин ургаhан байха юм.

Республикын газар дээгүүр зурыhан түмэр зам зубшан 56 магазин, ниитын эдеэ хоолой 35 предприяти барилгашадые хангана. Эд бараа хадагалха 48 склад, хэрэгтээбэйгээр болон ургасын эдеэгээр ажалшадые түхэреэн жэлдэ хангажа байхаар олон тоото баттаамжатай байранууд бодхоогдонхой. Хүдэлмэришэдэй 11 поселогто ажаhуудалай хэрэглэмжэ хангадаг байшангууд хүдэлнэ. Северобайкальск хотодо, Нижнеангарск, Шэнэ-Уоян, Северомуйск, Кичерэ поселогуудта ажаhуудалай хэрэглэмжэ тэдхэхэ байшангууд, харин Гоуджекит, Куморо, Тоннельна, Байкальск поселогуудта олон янзын захил абадаг комплексно пунктнууд байгуулагдаахай. Хубсаhа оёхо 15 ателье болон мастерскойнууд, 10 парикмахерска, 4 фотографи ажалшадай эрилтэнүүдые хангана.

БАМ-ай барилгашадые эдеэ хоолой зүйлнүүдээр болон промышленна эд бараагаар хангахын тула худалдаа наймаанай эмхи зургаанууд ехэ оролдолго гаргадаг, түсэбүүдээ үлүүлэн дүүргэдэг байха юм. Хүйтэн уларилтай нютагуудта, хүшэр хүндэ оршон байдалда ажал хэгшэдтэ hайн шанартай эдеэ хоол, дулаан, зохид хубсаhа худалдажа абаха арга олгохын тула нилээд ехэ юумэн хэгдэдэг, хүн зоной эрилтэнүүдые хангахын тула хэмжээ ябуулганууд эртэнhээ уридшалан хараалагдадаг. Һүүлэй жэлнүүдтэ мяха, загаhа, hү, тоhо, бүд, ангай арhаар оёгдоhон хубсаhа болон бусад эд бараа худалдалгын хэмжээн түргэнөөр ургажа байгаа. Худалдаа наймаанай эмхи зургаануудта хүдэлдэг наймаашад бултадаа дээдэ болон тусхай мэргэжэлтэй, ажал хүдэлмэридөө шэнэ түрүү онол аргануудые хэрэглэжэ, худалдан абагшадта ехэ туhаламжа хүргэдэг, бүхы худалдагдадаг эд бараанай 78 процентнь худалдан абагшадай өөhэдөө шэлэжэ абадаг аргаар эмхидхэгдэдэг. Магазинууд дотор эд бараан выставкэдэ харуулагдадаг, hайн hайн худалдан абагшадай суглаанууд, конференцинүүд эмхидхэгдэжэ, хүн зоной захил анхаралда абтадаг, энэ уулзалганууд дээрэ ажал хүдэлмэреэ саашадань hайжаруулха хэмжээ ябуулганууд хараалагдадаг. Олонхи магазинууд эдеэ хоолой бутархай зүйлнүүдые сэгнэн баглажа бэлдэдэг, хубсаhа эсхэдэг, элдэб шухала бараанда захил абадаг, зунай үедэ олон тоото киоскнууд, павильонууд хүдэлдэг, худалдан абагшадые бүрин дүүрэнээр хангахын тула худалдаа наймаанай эмхи зургаанууд амаралтын үдэртэ ажалаа эрхилhээр байдаг. Эдэ бүгэдэ хэмжээнүүд БАМ-ай олон тоото барилгашадай эрилтэнүүдые хангажа, худалдаа наймаанай эмхи зургаануудта түсэб уялгануудаа үлүүлэн дүүргэхэ арга олгодог. Тингэжэ «Нижнеангарсктрансстрой» трестын УРС-ын предприятинүүд айгша оной арбан нэгэ hарын түсэбүүдые үлүүлэн дүүргээ.

БАМ-ай барилгашадай ажаhуудалай хэрэглэмжэ хангалга мүн баhа хүгжэнэ. Хүн зоной тусхай захилаар хубсаhа оёхо, телевизор, холодильник болон бусад техникэ заhабарилха захил абтажа, ехэнхидээ саг болзортоо hайн шанартайгаар дүүргэгдэдэг байха юм. Ажабайдалда хэрэгтэй болодог элдэб эд бараа богони саг соо хэрэглээд, бусаагаань бусааха (прокадай) пунктнууд, фотографинууд баhа зониие илангаяа hайнаар хангадаг.

Тингэбэшье Байгал-Амарай барилгашадые худалдаа наймаанай болон ажаhуудалай хэрэглэмжэ хангаха талаар дутагдалнууд үшөөшье бии байhаар. Түрүүшын жэлнүүдтэ саг зуурада баригдаhан байранууд хуушаржа, энэ, найдамтай hайн байранууд болзортоо баригданагүй. Шэнэ hуурин тосхонуудта магазинууд, столовонууд үсөөн. Энэ дутагдалнуудые усадхахын тула ямар хэмжээ абалтайб? Нэгэдэхеэр, совет худалдаа наймаанай ёhо гуримуудые энэ hалбарида мэргэжэлтэд жэншэдгүй сахижа, үшөө ашаглагдаагүй байгаа арга боломжонуудые бэдэржэ, ажал хүдэлмэридөө бүримүhэн хэрэглэхэ шухала. Хоёрдохёор, онсо ехээр захигдадаг эдеэ хоолдо, эд бараанда эртэhээнь захил абажа, шадаал hаа бүхы эрилтэнүүдые хангаха шухала. Гурбадахяар, БАМ-ай барилгашадые хангаха талаар тусхай даалгабаритай предприятинүүд, нэгэдэлнүүд продукциия саг болзортонь, дүүрэн хэмжээндэнь, hайн шанартайгаар эльгээхэ уялгатай. Энэ талаар БАМ-айхидта эльгээхэ түсэбөө дүүргэдэггүй кондитерска нэгэдэлдэ, макароной фабрикада асуулта тодхохо болоно.

Зарим ушарта эдеэ хоол гутааха, эд бараа муугаар хадагалха ушарнууд дайралдана. Иимэ ушарнуудые зайсуулха гээшэ нютагай Соведүүдэй депутадуудай, арадай хиналтын зургаануудай эдэбхи, үүсхэлhээ эхитэй байдаг элитэ.

Ажаhуудалай хэрэглэмжэ хангалгын асуудалнууд мүн лэ бултадаа шиидхэгдэнхэй гэхын аргагүй. Зарим тосхон hууринуудта телевизор, элдэб машинануудые, приборнуудые, часуудые заhабарилха мастерскойнууд үгы, бодхоогдоhон байрануудынь үни удаан соо дутуу ашаглагдана гэжэ шалгалта элирүүлээ. Иимэ ушарнууд Шэнэ-Уоянда, Северомуйскда дайралдана. Хүн зоной үгэhэн захил дүүргэхэдээ, шанарынь дээшэлүүлхэ асуудалда болзортоор анхаргданагүй. Шэнэ түрүү аргануудые эдэбхитэйгээр нэбтэрүүлэгдэнэгүй гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Энэ hалбарида хүдэлэгшэдые ажал хүдэлмэридэнь hургаха, тэдэниие түбхинүүлхэ талаар мүн лэ дутагдалнууд бии, тиимэhээ үсөөн бэшэ залуу мэргэжэлтэд ажалhаа гаража ошоно. Заhабари хэхэдэ хэрэгтэй запас частьнууд саг болзортоо асарагдадаггүйнь гэмшэлтэй, эндэ Ажаhуудалай хэрэглэмжэ хангадаг министерство эрид хэмжээ абаха уялгатай.

БАМ-ай барилгашадые эдеэ хоолоор дутамаггүйгөөр хангаха, худалдаа наймаанай саг үргэлжэ, олон удаан жэлнүүдтэ ашаглагдаха байрануудые бариха, ажаhуудалай хэрэглэмжэ хангадаг предприятинүүдай арга боломжонуудые, материальна үндэhыень дүүрэнээр ашаглаха, хүдэлмэрилэгшэдэйнгөө мэргэжэл дээшэлүүлхэ, тэдэндэ ажалай зохид эрхэ байдал олгохо — эдэ бүхы асуудалнууд партийна, совет, профсоюзай, комсомолой эмхинүүдэй саг үргэлжын хиналта доро байха ёhотой.

Республикымнай ажалай үдэр

Үүсхэлынь дэмжэгдээ

«СССР-эй байгуулагдаhаар 60 жэлэй ойдо габшагай ажалай 60 недели» гэhэн уряа доро дэлгэрhэн социалис мүрысөөндэ хам оролсоhон БАМ-ай Буряадай участогай барилгашадай дундаhаа «Нижнеангарсктрансстрой» трестын 581-дэхи СМП-гэй Виктор Левченкын хүтэлбэрилдэг ажахын тоосооной комплексно бригада москвагайхидай үүсхэлые эгээн түрүүлэн hайшаан дэмжэбэ. Тус бригада түмэр-бетоноор, металлаар Дабаанhаа Джилиндэ хүрэтэрхи түмэр харгын доогуур уhанай урадхуулагдаха хоолойнуудые табидаг юм.

Виктор Левченкын бригадын коллектив 1982 оной түсэбые Агуу Октябриин 65 жэлэй ойдо сум дүүргэхээр хараалаанхай. Энэ hайндэр болотор хэмхэрэн нуралгаhаа хамгаалха 1-дэхи, 3-дахи галерейн хана хабсаргажа дүүргэхэ зорилготой юм. Тиихэдэ барилгын материалнуудые алмаха, автотранспортнуудаа бүтээсэтэйгээр хүдэлгэхэ талаар бүхы арга боломжоёо дүүрэнээр хэрэглэхэ хүсэлэнтэй. Мүнөө эдэнэй hайн hайхан заншалта үүсхэлые БАМ-ай Буряадай участогай бусад подразделенинүүдэй барилгашад hайшаан дэмжэнэ.

В. ОСТРОВСКИЙ.

Улаан-Үдын гадар хубсаhанай фабрикын эгээл томо оёдолой цех. Түе цехтэ 400 гаран залуу басагад хүдэлнэ. Тэдэнэй дунда ВЛКСМ-эй гэшүүн, 3-дахи разрядай оёдолшон Ирина Лобастова бэшэнэй дундаhаа түрүү ажалаараа онсо шалгарна. Тэрэ 5-дахи конвейерэй комсорг юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Ирина Лобастова.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

ХАБАРАЙ ТАРИЛГЫЕ УГТУУЛАН

Үбэлэй үнгэрhэн hаранууд-та үрин дулаан байhаниие hамбаашалжа, Боомын совхозой механизаторнууд тараалан, сабшалан дээрээ наг шэбхэ ехээр гаргаха, аргатай газартань тошо халяаха хүдэлмэри үргэнөөр ябуулна.

Газар hайжаруулха хоёр hарын туршада эндэхид тараалан, сабшалан дээрээ 7000 тонно шэбхэ зөөжэ гаргахаар түсэблэнхэй. Иван Бурдуковскиин хүтэлбэрилдэг оньhожоруулагдаhан звенодо бульдозёртой, шэбхэ ашаха тухеэрэлгэтэй ДТ-75 түхэлэй хоёр трактор, ехэ тэргэтэй Т-150 түхэлэй баhал хоёр трактор хүдэлгэгдэнэ.

Илангаяа сабшалан дээрэ тошо халяаха хүдэлмэриие hайнаар эмхидхэжэ шадаа гэхээр. Хоёр бульдозер станци үдэр hүнигүй хүдэлгэгдэжэ, хамта 17 мянган кубометр тошон халяагдаба. Халаан бүхэниисэнь дуршэлтэй бэрхэ механизаторнууд Иван Ложкин Александр Попов хоёр хүтэлбэрилдэг, мүн эндэ газар уhалагшадаар Алексей Потылицын, Юрий Самойлов, Александр Поярков, Виктор Тютькин гэгшэд ажалладаг.

Хоёр hарын туршада ажахыда хамта 100 гектар дээрэ тошон халяагдаха юм.

Эдэ үдэрнүүдтэ «Сельхозхимия» нэгэдэлэй оньhожоруулагдаhан отряд Зэдын районой «Октябрьский» совхозой, XX партсъездын, Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ колхозуудай газар дээрэ үтэг-жүүлгэ зөөжэ, баhал сүлөө тухагүй хүдэлнэ.

Үнинэй механизатор В. Н. Елисеевэй хүтэлбэрилдэг звено табан трактораар шэбхэ таhалгаряагүй зөөжэ. «Октябрьский» совхозой Маажуур гэжэ газарай кукурузын тараалан дээрэ 3500 тонно шэбхэ гаргаба. Эндэ тракторист-нар В. П. Григорьев, В. Ч. Ощепков, А. М. Дульский болон бусад үдэр бүри үндэр бүтээсэ туйлана.

Тингэжэ ерэхэ жэлдэ тэжээлэй ургамалнуудай үндэhэ hуури табигдажа байна.

М. ГАЛСАНОВ,
районой «Зэдын үнэн» газетын хүдэлмэрилэгшэ.

ШЭНЭ ЖЭЛЭЙ ТҮСЭБӨӨР

Каменскын 5-дахи хилээмэнэй заводой коллектив продукци худалдаха жэлэйнгээ түсэбые болзорhоонь урид дүүргэбэ. Жэлэй эхинhээ ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ түсэб 109,7 процент, сэбэр олзо абаха түсэб 105 процент бэелүүлэгдээ. Тиин тус коллектив жэлэй дүүрэтэр түсэбhөө гадуур үшөө 280 тонно хилээмэ болон хилээмэнэй зүйл гаргажа, 80 мянган түхэригэй продукци худалдахаар шиидэнхэй.

Энэ хадаа тус коллективэй түрүүшын амжалта бэшэ. Тэдэнэр районойнгоо промышленна, республикынгаа түрэл предприятинүүдай социалис мүрысөөндэ нэгэтэ бэшэ түрүүлhэн байха.

Коллективэй амжалтада горитой хубитаяа оруулагшадай тоодо Зинаида Алексеевна Корнеева, Татьяна Михайловна Тугаринова гэгшэдэй бригаданууд нэрлэгдэнэ. Мүн тиихэдэ эhээбэришэн Тамара Ивановна Залуцкая, дрожжо бэлдүүлэгшэ Полина Ивановна Библиева, хилээмэ баригшад Татьяна Григорьевна Орлова, Анна Александровна Копылова амжалтата ажалаараа коллектив дотороо хүндэтэй болоhоор үнинэй юм. Жэшээнь, эhээбэришэн Валентина Николаевна Хайдукова энэ жэлэйнгээ түсэбые бүри Агуу Октябриин 64 жэлэй ойн үдэр дүүргэhэн байна.

В. ЦИБИН.

ХОРИИН РАЙОНДО

АМАГАЛАНТЫНХИД АМЖАЛТАТАЙ

Хориин районой «Георгиевский» совхозой Амагалантын hү hаалиин фермын коллектив үнгэрhэн 11 hарын туршада район соогоо дэлгэрhэн социалис мүрысөөндэ түрүүлжэ гараа. Тус коллектив жэлэй эхинhээ хойшо үнеэн бүриhөө 1918 килограмм hү hаажа, социалис уялгаяа нэгэ hараар уридшалан дүүргэбэ.

Һаалишадай дундаhаа Мария Ширапова энэ хугасаа соо үнеэн бүриhөө 2253 килограмм hү hаажа, түсэбтэ даабарила 102 процентээр дүүргэбэ. Мүн hаалишад Гажид Гармаева, Вера Жамбалдоржиева болон бусад жэлэй эхинhээ хойшо үнеэн бүриhөө 1900 — 1910 килограмм hү hаажа, районойнгоо түрүү hаалишадай тоодо оронхой.

Амагалантынхид hү үйлэдбэрилхэ ба гүрэндэ худалдаха жэлэйнгээ түсэб мүн лэ амжалтатай дүүргэнхэй. Жэлэй эсэс болотор шадаал hаа ехэ хэмжээнэй hү үйлэдбэрилхын, гүрэндэ тушаахын түлөө эрид шангаар тэмсэжэ байна. Тус коллектив үнгэрhэн ноябрь hарада үнеэн бүриhөө 144 килограмм, тиихэдэ дээрэ дурсагдаhан түрүү hаалишад 170 — 177 килограмм hү hаажа, ганса совхоз дотороо бэшэ, харин район соогоо шалгаржа гараа.

Мүнөө жэлдэ ган гасуур байжа, үбhэ тэжээлээр тулюур байбашье hаа, эндэхи hаалишад болон үхэршэд эрхим hайнаар, оролдосо ехэтэйгээр ажаллажа, иимэ амжалта туйлаа бшуу.

Д. ДОРЖИЕВ,
хүдөө бэшэгшэ.

АЛМАЛТА ЕХЭЭР ХЭНЭ

Улаан-Үдын нарин сэмбын комбинадай уралан нарижуулагшад байгша оной 11 hара соо 11.2 мянган түхэригэй алмалта хэхэ түсэбтэй аад, 121,36 мянган түхэригэй экономическа ашаг олзотой 263 дурадхал үйлэдбэридөө нэбтэрүүлhэн байна. Энэ дурадхалнуудай олонхинь ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ, продукциин шанар hайжаруулха, түүхэй эд, материал алмахэ хэрэгтэ зорюулагдана. Мүн уралан нарижуулгын ба ухаалан зохёолгын хэрэгтэ залуушуулые хабаадуулга ажалдаа коммунис ёhоор хандаха мэдэрэл тэдэндэ хүмүүжүүлдэг гээшэ.

Комбинадта мүнөө ВОИР-ай 725 гэшүүд хүдэлнэ. Тэдэнэр цеховэ 11 организацида хубаардаг. Комбинадай ВОИР-ай совет тэдэнэй хүдэлмэриие хүтэлбэрилдэг, хоорондонь социалис мүрысөө эмхидхэдэг байха юм. Уралан нарижуулагшадай хүдэлмэриин дүн hара бүридэ согсологдожо, комбинадай бүхы хүдэлмэришэдтэ мэдээжэ болгогдодог, түрүүшүүлынь урмашуулагдадаг. Бүд нэхэлгын үйлэдбэриин (начальнигынь А. Н. Вильдяйкин), транспортна ажахын (начальнигынь В. С. Кушевой), ноохо угаажа хатаалаг (начальнигынь В. М. Кондрашова) цехүүдэй коллективүүд энэ жэлдэ hараhаа hарада уралан нарижуулгынгаа түсэб саг үргэлжэ дүүргэнэ. Тингэжэ тэдэнэр комбинадайнгаа бусад коллективүүдтэ эрхим жэшээ харуулдаг юм.

Гэхэтэй хамта дутуу дунданууд үшөөл олон. Зарим хүтэлбэрилэгшэд техническэ дэбжэлтын асуудалнуудта гүйсэд анхаралаа хандуулнагүй. Олонхи ушарта уралан нарижуулгын түсэб дүүргэгдэнэгүй. Тиимэ коллективүүдэй тоодо ахамад механигай, ахамад энергетигэй таhагуудые, ээрэлгын, гооён шэмэглэлгын үйлэдбэриин коллективүүдые нэрлэлтэй. Энэ хэрэгтэ партийна, профсоюзай организацинуудай онсо анхарал хандуулхаар болоо.

П. ХЛЕСТУНОВ,
комбинадай ВОИР-ай соведэй түрүүлэгшэ.

НАГ ШЭБХЭ ГАРГАГДАНА

Ерэхэ жэлдэ тэжээлэй болон ороохото ургамалнуудай баян ургаса абахын түлөө Хүрбын совхозой луговодууд горитойхон ажал ябуулжа байна. Эдэ үдэрнүүдтэ тараалан, сабшалан дээрэ наг шэбхэ элбэгээр гаргажа эхилэнхэй.

Тус совхозой ахамад мелиоратор Н. М. Вахрушевай эдэбхеэр жэл бүри энэ хүдэлмэри үргэн дэлисэтэйгээр ябуулагдадаг. Мүнөө тэрэнэй хүтэлбэри доро Тээгдын түбэй hү hаалиин фермэhээ наг шэбхэ поли дээрэ шэрэжэ байна. Эндэ механизаторнууд Б. Гатапов, Б. Ешеев, Д. Армаев болон бусад hайнаар хүдэлжэ, үдэрэйнгөө нормые үлүүлэн дүүргэнэ.

Ингэжэ тэдэнэр арбан нэгэдэхи табан жэлэй хоёрдохи жэлдэ үндэр ургасын хойноhоо ниилээд оролдолго гаргана.

Ц. ГОМБОДОРЖИЕВА,
хүдөө бэшэгшэ.

ШЭНЭ ТАСС hОНИН

РЕВОЛЮЦИИЕ МАГТАН ДУУЛАГША

Совет литературын классик, уран зохёолшо-коммунист, ниитын элитэ ехэ ажал ябуулагша А. А. Фадеевэй түрэhөөр 80 наhанай ойдо зорюулагдаhан баярай суглаан декабриин 24-дэ Москвада, Союзуудай байшангай Колонно зал соо болобо.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүндэ кандидат, СССР-эй соёлой министр П. Н. Демичев, КПСС-эй ЦК-гай секретарь М. В. Зимянин, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо В. Н. Макеев, партийна, совет, ниитын хэдэ хэдэн эмхинүүдэй хүтэлбэрилэгшэд, Москвагай, союзна республикануудай уран зохёолшод суглаанда хабаадалсаа.

СССР-эй Уран зохёолшодой холбооной правлениин секретарьнар В. М. Озеров, С. В. Михалков, гайхамшагта уран зохёолшын нютагаархидай түлөөлэгшэ — партиин Калининска обкомой нэгэдэхи секретарь П. А. Леонов болон бусад үгэ хэлэхэдээ, олон үндэhэ яhатанhаа бүридэдэг совет литературые хүгжөөлгэдэ, олон үеын совет хүнүүдые Эхэ орондоо дуратайгаар хүмүүжүүлгэдэ Александр Фадеевэй оруулhан хубита айхабтар ехэ гэжэ тэмдэглэhэн байна. Арбан долоон наhандаа — коммунистнуудай зэргэдэ, бүри урид революционернүүд - подпольщигуудай зэргэдэ орохон уран зохёолшо-тэмсэлшын ажабайдал, ажал ябуулга парти болон арадтаа хизааргүй үнэн сэхээр алба хэлгын, коммунис суртал hургаалнуудай илан мандахын түлөө шэн зоригто тэмсэлэй гэрэлтэ жэшээ болоно. Совет литературын үндэhэ hуури табилсагшадай нэгэнэй номууд, нэн түрүүн «Разгром», «Залуу гварди» гэжэ романуудай удха шанар туйлай ехэ юм гэжэ үгэ хэлэгшэд тэмдэглээ.

Энэ үдэшын түгэсхэлдэ табигдаhан концерт дээрэ ниислэл хотын искусствын уран бэлигтэн тэрэнэй зохёолнуудhаа хэhэгүүдые гүйсэдхэhэн байгаа.

* * *

А. А. Фадеевэй түрэhөөр 80 жэлэй ойе оронноймнай олониитэ үргэнөөр тэмдэглэжэ байна. Хабаровскда нээгдэhэн Алас-Дурна зүгэй уран зохёолой музей уран бэлигтэнэй зохёохы ажалай болон ажабайдалай харгы замуудай шатануудые hэргээнэ. 6 мянга гаран элдэб зүйлнүүд: уран зохёолшын гар бэшэгүүд, номууд, документнүүд, хубиин хэрэгсэлнүүд эндэ табигданхай.

Совет литературын классигай зохёолнуудай геройнууд Владивостогой ординууд болон соёлой байшангуудай сценэнүүд дээрэ харагшадай урда мүндэлбэ. Хотын арбан мянга гаран хүн зон зүжэгүүдые, концертнүүдые хараа. «Фадеев болон Забайкали» гэhэн уран зохёолой үдэшэ Шэтэдэ үнгэргэгдэбэ.

(ТАСС).

КОЛХОЗОЙ ҮЙЛЭДБЭРИИЕ БЭХИЖҮҮЛХЭ

Колхозуудай Союзна соведэй заседани декабриин 24-дэ Москвада боложо, КПСС-эй ЦК-гай ноябриин (1981 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдэй, тэрээн дээрэ нүхэр Л. И. Брежневэй хэлэhэн үгын үндэhөөр колхозуудай соведүүдэй ба хүдөө ажахын органуудай зорилгонуудые зүбшэн хэлсэhэн байна.

Колхозуудай Союзна соведэй түрүүлэгшэ, СССР-эй хүдоо ажахын министр В. К. Месяц элидхэл хэбэ. Колхозой үйлэдбэриие хүгжөөхэ, тэрэнэй материально-техническэ үндэhэ hууриие али бүхы талаарнь бэхижүүлхэ тухай парти, правительство анхаралаа ехээр хандуулна гэжэ элидхэлшэ болон үгэ хэлэгшэд тэмдэглээ. Хүдөөгэй ажалшад полинууд болон фермэнүүдэй продукцинуудые гүрэндэ худалдаха түсэбүүдээ амжалтатайгаар дүүргэхын түлөө социалис мүрысөө дэлгэрүүлжэ, эдеэ хоолой программые, КПСС-эй XXVI съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлгэдэ ехэ хубитаяа оруулжа байна. Эрдэм, техникын хүгжэлтэ дэбжэлтые түргэдхэхэ, түрүү дүй дуршэлые нэбтэрүүлхэ, газар тараалан болон мал ажал дээрэ тогтууритай hайн үрэ дүнгүүдые хангахын тула бии байгаа нөөсэнүүдые ехээр хэрэглэхэ талаар бүхы хүсэлэл оролдолгонуудаа элсүүлхэ гэhэн гол зорилго табигдана.

Газарай хүрьhэнэй ба сагай уларилай тодорхой эрхэ байдалые хараада абажа, колхозууд газар тараалангаа эрдэм ухаанай ёhоор элдүүрилхэ уялгатай.

Колхозуудай соведүүд, хүдөө ажахын органууд мал ажалые али бүхы талаарнь хүгжөөлгэдэ гол анхаралаа хандуулха зэргэтэй. Тэжээлэй бата бэхи баазые байгуулhанай ашаар мал ажалай ашаг шэмые дээшэлүүлхэ аргатай байнабди. Эгээл тиимэhээ тэжээл үйлэдбэрилгые индустриин үндэhэ hуури дээрэ хаа хаанагүй табиха гэhэн асуудалые шиидхэхэ зэргэтэйбди.

КПСС-эй ЦК-гай Хүдөө ажахын таhагай даагша В. А. Карлов Колхозуудай союзна соведэй заседаниин хүдэлмэридэ хабаадаhан байна.

(ТАСС).

КПСС-эй УЛААН-ҮДЫН ГОРКОМОЙ ПЛЕНУМ

Үсэгэлдэр, КПСС-эй Улаан-Үдын горкомой ээлжээтэ IV пленум боложо үнгэрбэ. Пленум дээрэ «КПСС-эй XXVI съездын, КПСС-эй ЦК-гай ноябриин (1981 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдтэй, мүн КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежневэй захяа заабаринууд болон тобшолонуудтай зохилдуулан, партийно-эмхидхэлэй хүдэлмэриие hайжаруулха талаар городской партийна организациин бэелүүлхэ зорилгонууд тухай» гэhэн элидхэл партиин Улаан-Үдын горкомой нэгэдэхи секретарь А. М. Беляков хэбэ.

Элидхэл зүбшэн хэлсэлгэдэ КПСС-эй Октябрьска райкомой нэгэдэхи секретарь Л. А. Антакшинова, Калининай нэрэмжэтэ локомотивна делогой парткомой секретарь А. П. Долбак, 7-дохи СМУ-гай бригадир В. К. Рубцов, облсовпрофой секретарь Л. Л. Болдонов, Буряадай хүдөө ажахын институдай парткомой секретарь В. Ц. Будажапов, арадай хиналтын городской комитедэй секретарь С. М. Серебряков, прибор бүтээлгын нэгэдэлэй цехэй парторганизациин секретарь С. В. Клобукова, «Теплоприбор» заводой парткомой секретарь А. А. Варфоломеев, КПСС-эй Улаан-Үдын горкомой шалгалтын комиссиин түрүүлэгшэ Г. Т. Нягопсэ гэгшэд хабаадаа.

Пленум зүбшэн хэлсэhэн асуудалаараа дэлгэрэнгы тогтоол баталан абаба.

Манай корр.

ҮНДЭР БАЯН УРГАСЫН ҮНДЭҺЭ ҺУУРИ

БАРНАУЛ. Алтайн бүхы колхоз, совхозуудай полинууд дээрэ саhа тогтоохо хүдэлмэри ябуулагдана.

Олонхи ажахынуудта хахалагдаhан саhан нягтаруулан дарагдана. Алтайн газар тараалангай ба хүдөө ажахын ургамалнуудай селекциин эрдэм-шэнжэлгын институдай эрдэмтэдэй чертежнүүдээр промышленна предприятинүүдай хүдэлмэришэд hэльбэн шэнэлэгдэhэн хэдэн зуугаад агрегадуудые бүтээжэ, колхоз, совхозуудта эльгээбэ.

Алтайн механизаторнууд 5 миллион гектар полинууд дээрэ шиг нойто барижа абаха байна. Тэдэ хоёр-гурба дахин саhа тогтоохые түсэблэнэ.

ДОНЕЦК. Областиин таряашад наран сэсэгэй үрэhэ сэбэрлэжэ дүүргэбэ. Олонхи ажахынуудта тарилгын материалые хордожо захалаа.

Эрхим hайн шанартай үрэhөөр өөhэдыгөө хангаад, Донецкэ таряашад ерэхэ жэлдэ наран сэсэгэй талмай үргэдхэхые хараална. Индустриальна гуримаар эндэ ургуулагдадаг энэ ургамал 160 мянга шахуу гектарта таригдаха юм.

ХЕРСОН. Областиин механизаторнууд хүдөө ажахын оньhон техникэ заhабарилгын эгээл үндэр бүтээсэ туйлаба. Тэдэ хүрьhэ элдүүрилдэг ба тарилгын машинануудые заhабарилха хүдэлмэреэ болзорhоонь урид дүүргэжэ байна. Тракторнуудай 90 процентнь, ороохо болон барайгар хуряадаг комбайнуудай хахад хубинь заhабарилагдаа.

Ажалаа hайнаар эмхидхэhэнэй ашаар амжалта туйлана. Заhабарилгын график намар байхада табигдаа hэн. Тусхай шэглэлтэй бригаданууд болон звенонуудта заhабарилга хэхэ даабаринууд үгтэhэн байгаа. Заhабарилагшадые запас частьнуудаар hайса хангана.

АШХАБАД. Туркменистанай таряашад намар тариг-даhан ургамалнуудта нэмэлтэ тэжээл оруулжа захалба. Хүдөө ажахын авиациин хэдэн арбаад самолет тэдэнэртэ туhална. Тиихэтэеэ хамта буразда руу уhан үгтэнэ. Республика дотор 84 мянган гектарай уhалуурин газарта шэнииса, ешмээн таригдаа. Тарилгын талмайе үргэдхэнгүй, ороохо таряа хуряажа абалгые ехэдхэхээр шиидхэгдээ. Ерэхэ жэлдэ гектар бүриhөө дунда зэргээр 20 центнер ургаса абтахаар хараалагдана.

ПРОФСОЮЗАЙ ОБЛАСТНОЙ КОНФЕРЕНЦИ

МҮРЫСӨӨ ЭМХИДХЭЛГЭДЭ — ГОЛ АНХАРАЛ

Буряад оронойминай тайга хүбшын ой модые ашагладаг, сахин хамгаалдаг, арьбадхан байжуулдаг олон тоото хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай областной конференци КПСС-эй ЦК-гай ноябриин (1981 он) Пленумэй һүүлээр боложо үнгэрбэ. Тиимэһээ тэрэнэй хүдэлмэри партиин ЦК-гай Пленумэй табиһан эрилтэнүүдые, КПСС-эй XXVI съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ, энэ жэлэй, 1982 оной, тэрэшэлэн табан жэлэй түсэбые бүхы дээрэнь амжалтатайгаар дүүргэхэ хэрэгтэ сүм зорюулагдаа бшуу.

Профсоюзай обкомой түрүүлэгшэ **В. И. Найдёновой** хэлэһэн тоосоото элидхэл, делегадуудай конференци дээрэ хэлэһэн үгэнүүд хадаа «...һайнаар хүдэлхэ, һайнаар түсэбөө дүүргэхэ, үйлэдбэрэ һайнаар эмхидхэхэ, һайнаар үйлэдбэрилхэ хэрэгтэй» гэжэ КПСС-эй ЦК-гай Пленум дээрэ нүхэр Л. И. Брежневэй хэлэһэн үгэ соо заагдаһан заабаринуудые хүсэндэн хүргэхэ зорилготой нягта холбоотой байгаа гэжэ тэмдэглэлтэй.

Тэрэнэй түлөө профсоюзай гэшүүн бүхэн хаанашье хүдэлжэ байгаа хадаа бүхы хүсэ шадалаа, дүй дүршэл болон гүн мэдэрэлээ, арга боломжонуудаа гүйсэд хэрэглэхэ, үйлэдбэриин ашаг үрэ, хүдэлмэриин шанар һайжаруулха хэрэгтэ элсүүлхэ уялгатай. Экономикые хүгжөөлгэ, арьбалхын, алмахын түлөө тэмсэл үдэр бүриин габшагай ажалаар, эдэбхи эрмэлзэлээр туйлагдаха ёһотойнь мэдээжэ зүйл шуу.

Тоосоото үе хадаа арбадахи табан жэлэй түгэсхэхы жэлтэй, КПСС-эй XXVI съездын болоһон жэлтэй тудаһан, тусгаар удха шанартай саг байһан гэжэ тэмдэглэлтэй.

—Үнгэрһэн арбадахи табан жэлэй туршада «Забайкаллес» нэгэдэлэй предприятинууд бэлэдхэгдэһэн модо ашаглалгые һайжаруулха талаар горитой хүдэлмэри ябуулна. Нэгэ гектар ой сооһоо модо абалга 1980 ондо 130 кубометр болоһон байгаа. Харин 1975 ондо 117 кубометр байһан. Түлеэн болохо модо, мүн бүхы үлэгдэлнүүдые болбосоруулга 500 мянган кубометртэ хүргэгдөө. 1975 ондо 312 мянган кубометр байгаа. Технологическа зомгооһо гаргалга хоёр дахин ехэ болоо. Бэлэдхэгдэһэн модоной кубометр бүхэнэй товарна продукци гурбанай нэгэ хубиин хэмжээтэйгээр нэмээ гэжэ элидхэлшэ тэмдэглээ.

Тоосоото үедэ Баргажанай, Хориин, Итанцын, Байгалай, Хандагайн леспромхозууд һайнаар хүдэлһэн байна. Сэлэнгын модоной баазын, Буряадай мебелиин ба модо болбосоруулгын комбинадай, Улаан-Үдын химлесхозой коллективүүдэй хүдэлмэриин технико-экономическа үрэ дүнгүүд үндэр сэгнэлтэдэ хүртэнэ.

Республикын Түлишын министерствын зургаан леспромхозуудай гурбаниинь, 5 пункт, мастерска 8 участок, 20 бригада табан жэлэйнгээ даабарине болзорһоонь урид дүүргэжэ шадаа.

Арбан нэгэдэхи табан жэлэй түрүүшын жэлэй түсэбые амжалтатайгаар дүүргэхын түлөө дэлгэрһэн бүгэдэ арадай социалис мүрысөөндэ оролсоһон Буряадай МДК-гай коллектив продукци худалдаха, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ жэлэй даабарине амжалтатайгаар бэелүүлээд байна. Энэ комбинадайхид СССР-эй профсоюзуудай XVII съездын хүндэлэлэй ажалай вахтада жагсаад, «Профсоюзуудай XVII съездэ — габшагай ажалай 17 недели» гэһэн хүдэлөөндэ эдэбхитэй оролсонхой. Л. Н. Ханановагай хүтэлбэрилдэг бригада Октябриин 64-дэхи жэлэй ойе һайндэрлэхэ үедэ 1981 оной түсэбые дүүргэхэ гэһэн социалис уялга абаа һэн. Тэрэ хэлэһэндээ хүрөө.

Клюевскэ леспромхозой коллектив амжалтатайгаар хүдэлжэ байна. Эндэхид продукци худалдаха 11 һарын түсэбые 109,9 процент дүүргээ. Бэлэн продукци тээдэг М. К. Рамазановай бригада, модо зөөдэг В. И. Шеломенцев ба П. Г. Кузнецовой даадаг экипаж 1982 оной февраль һарын тоосоогоор хүдэлнэ. Улаан-Үдын химлесхозой коллектив энэ жэлэй даабарине Ой модоной хүдэлмэрилэгшын үдэр дүүргэжэ, ехэ амжалта туйлаа.

Гэхэ зуура республика дотор арбадахи табан жэлэй түсэбые дүүргэжэ шадаагүй, мүн шэнэ табан жэлэй түрүүшын жэлэй даабарине таһалдалда оруулһан коллективүүд олон гэжэ элидхэлшэ тэмдэглээ.

Ганса «Забайкаллес» нэгэдэлэй предприятинууд энэ жэлэй үнгэрһэн арбан һара соо араар 9,2 миллион түхэригэй товарна продукци дуу худалдаа бшуу. Түсэбэнь дүүргэлтэ 129,6 мянган кубометр модон дутаа. Иимэ ехэ гээгдэл ямар шалтагаанһаа тохёолдобо гээшэб? Предприятинуудта бии байгаа хүсэтэ техникын, модо зөөдэг автомашинануудые угаа хангалтагүйгөөр ашаглагдадаг, ажалай болон технологическа журамай һула байһан дээрэһээ болоно гэжэ элидхэл дээрэ тэмдэглэгдэһэн байна. Ажал эмхидхэлгын түрүү арга дүршэл муугаар нэбтэрүүлэгдэнэ.

Энэ ушарта Онёогой, Худанай, Хуртэйн, Муяын, Гусиноозерскын леспромхозууд, Түлишын министерствын предприятинууд, Сэлэнгын целлюлозно-картонно комбинат шүүмжэлэгдээ ороо.

Ажалша коллективүүдэй дунда эмхидхэгдэһэн социалис мүрысөөн, тэрэнэй аша туһа тушаа горитой анхарал хандуулагдана. Бүхы хүдэлмэрилэгшэдэй социалис мүрысөөндэ хабаадана. Тэдэнэй 60 шахуу процентнь коммунис ёһоор хүдэлхын, ажаһуухын түлөө хүдэлөөндэ ороһонхой юм. «Гээгдэлгүйгөөр хүдэлмэрилхэ», «Профсоюзуудай XVII съездэ — габшагай ажалай 17 недели» гэһэн уряа доро хүдэлөөн үргэнөөр дэлгэрэнхэй. Мянга гаран түрүүшүүл шанэ табан жэлэй түрүүшын жэлэй даабарине Агууехэ Октябриин революциин 64 жэлэй ойе һайндэрлэхэ үедэ дүүргээд байгаа һэн.

Онохойн модоной промышленна комбинадай томодхогдоһон бригадын бригадир **С. М. Шигин** конференци дээрэ үгэ хэлэхэдээ, бидэ 1982 оной түсэбэй тоосоогоор хүдэлжэ байнабди гэжэ хэлээ һэн.

Гэхэ зуура ажалша коллективүүдэй хүдэлмэридэ ушардаг дутуу дунданууд болон һаад түбэг ушаруулдаг шалтагаанууд тушаа конференци дээрэ үгэ хэлэһэн делегадууд тэмдэглэһэн байна. Зарим предприятинууд модо зөөхэ, барилгын болон хюрөөдэһэн модо гаргаха даабаря дүүргэнэгүй. Иимэ ушар зарим хүтэлбэрилэгшэдэй, мэргэжэлтэдэй дааһан хэрэгтээ харюусалгагүйгөөр хандадагһаа, политико-хүмүүжүүлгын хүдэлмэрине тоодоггүйһөө, түрүү дүй дүршэл, технологи үйлэдбэридэ нэбтэрүүлгые нобшоруулгаһаа, ажалай журамай һулаһаа тохёолдоно.

—Бригадна подрядай гуримаар ажал эмхидхэлгэ хүдэлмэришэн бүхэнэй харюусалга дээшэлүүлнэ, эбтэй эетэй коллектив байгуулна, журам бэхижүүлнэ. Хэдэг ажалдаа хүн бүхэнэй хабаадалгын хэмжээгээр салин хүлһые түлэхэ ябадал аша туһаар ехэ арга дүршэл болоно, — гэжэ Хандагатайн леспромхозой профсоюзай рабочкомой түрүүлэгшэ **Б. И. Коллегов** хэлэбэ.

Ажалай эмхидхэл һайжаруулха талаар дутагдалнууд үшөөл олон. Жэшээнь, Онохойн комбинадта, Хандагатайн леспромхоздо, Сэлэнгын модоной баазада шэнэ гуримда ороһон бригаданууд модоор, түлишэ-тоһодолгын зүйлнүүдээр, техникээр хэрэгтэй соогоо хангагданагүй. Энэ түрүү аргые үйлэдбэридэ нэбтэрүүлгэдэ элдэб шалтагаан дайралдана. Ажахын тоосооной гурим эндэ баримталагданагүй.

Ажалай эрхэ байдал һайжаруулгада, үйлэдбэри дээрэ гэнэ усал һэргылхэ ба хүдэлмэрилэгшэдэй бэеын элүүрые хамгаалгада ушардаг дутагдалнууд тушаа шүүмжэлхы ажаглалтанууд хэгдээ. «Забайкаллес» нэгэдэлэй мэдэлэй олон предприятинуудта, хамһабариин ажахы эмхидхэхэ асуудал хангалтагүйгөөр шиидхэгдэнэ. Нэгэ адли эрхэ байдалтай байгаад, Онохойн модоной комбинат, Хандагатайн ба Шулуутайн леспромхозууд энэ хэрэгые бусадһаа шадамараар шиидхэнэ бшуу. Энэ ушарта илангаяа Клюевскэ, Муйска леспромхозуудай, Сэлэнгын ЦКК-гай хүтэлбэрилэгшэд горитой шүүмжэлэлдэ ороһон байна.

Конференци дээрэ хэгдэһэн тоосоото элидхэл соо, тэрэнние зүбшэн хэлсэлгэдэ хабаадагшадай үгэнүүд соо профсоюзай обкомой тоосоото үедэ ябуулһан хүдэлмэри һайнаар шэнжэлэгдээ, дутуу дунданууд элирхэйлэгдээ гэжэ тэмдэглэлтэй.

Шэнээр һунгагдаһан обкомой түрүүлэгшээр **В. И. Найдёнов**, секретаряар **И. М. Попов** штатнабэшэ секретаряар Ивалгын мехлесхозой модо зөөдэг автомашинын жолоошон **А. И. Алексеев** һунгагдаа.

М. МИХАИЛОВ.

ДИРЕКТОРНҮҮДЭЙ ИНСТИТУТ

Серго Орджоникидзиин нэрэмжэтэ Москвагай хүтэлбэрилгын институт байгуулагдаһаар үнгэрһэн 60 жэлэй туршада арадай ажахын шухала һалбаринуудта хүдэлхэ табин мянга гаран мэргэжэлтэдые бэлдээ. Мүнөө Москвагай хүтэлбэрилгын институт хүтэлбэрилхы мэргэжэлтэдые бэлдэдэг ороной эрдэмтэ түб, түрүү вуз болонхой. Эндэ арба мянга гаран студент мүнөө һурана.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: барилга эмхидхэлгэ болон хүтэлбэрилгын кафедрые даагша О. А. Овсянников кубин бүлэг мэргэжэлтэд-барилгын эмхишүүдэй хүтэлбэрилэгшэдтэй барилгые хүтэлбэрилгын асуудалнуудые зүбшэн хэлсэнэ.

ЧЕЛЯБИНСКА ОБЛАСТЬ. Магнитогорско металлургическа комбинадта металлургическа 1-дэхи пеэшэнэй заһабарилгын цехэй коллектив түрүүлэн Шэнэ жэлээ угтаба. Заһабарилагшад жэлэйнгээ даабарине болзорһоонь һара урид дүүргэбэ. Арбаад тонно хирпиисэ эндэ алмагдаа. Һэргээлгын хүдэлмэрине иимэ түргэнөөр ябуулһанай ашаар булад хайлуулагшадта 35 мянган тонно булад хайлуулха аргатай болоһон байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: жэлэй даабарине дүүргэгдэһэн үдэр.

ТАСС-ай фотохронико.

ЭРДЭМ НАУКА БА ҮЙЛЭДБЭРИ

САБШАЛАН, БЭЛШЭЭРИ ЯАЖА ҺАЙЖАРУУЛХАБ?

Һүүлэй 15 жэлдэ Буряад ороной ажахынууд һү, мяха болон нооһо гүрэндэ худалдалгые нэгэ хахад дахин дээшэлүүлээ. Гэбэшье энэмнай үшөөл бага. Республикын байгаалиин баялигуудые ашаглаха, БАМ шадар промышленностиин хүгжэжэ, шэнэ городуудай бии боложо байхада, эдеэ хоолой продуктнууд улам ехээр хэрэглэгдэдэг болохо байна. Тиимэһээ 1990 оной һүүл болотор республика дотор мал ажалай продукци үйлэдбэрилгые арбадахи табан жэлэйхитэй сасуулхада, эрид ехэ болгохо гэжэ хараалагдана. Энээнние бэелүүлхын тула адууһа малай ашаг шэмые эрид дээшэлүүлхэ ёһотойбди.

Түбхын түрүүн хаа хаанагүй бүдүүн ба шэмэтэ тэжээлэй дуталдадагые түргэнөөр усадхаха шухала. Республика дотор мүнөө бүхы адууһа малые хүсэд хангахын тула нэгэ миллионһоо дээшэ тэжээлэй единицэ хэрэгтэй. Үнэндөө, эгээл һайн жэлнүүдтэшье энээнэй гурбанайнь хоёр хуби арай гэжэ бэлэдхэгдэнэ ха юм. Шалтагааниинь ганса сагай уларилай муугаа болоногүй. Үбһэ тэжээл үйлэдбэрилгэ хаа хаанагүй нютагуудай байгаалиин, сагай уларилай эрхэ байдалда тааруулагдажа табигданхай гэхын аргагүй. Ехэнхидээ хура бороогой зунай тэнгэһээ хойшо ородог байбашье һаань, олохон ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд урда мэтэ эртын ороохо таряа таридаг зандаа. Ашаг үрэ багатай, муу хүрьһэтэй газарта сэбэр паар бага хахалагдана.

Республикын ажахынуудта газар эсхэмжэлгын проскт зохёолгодо Башкирай, Омско, Тульска, Краснодарска болон бусад область, хизаарнуудай «Гипроземэй» фирмэнүүд хабаадуулагдаа һэн. Тэдэнэрэй нютагуудай газарай хүрьһэнэй олон ондоо байһые хүсэд хараада абажа шадаагүй, гол түлэб типовой инструкциһаа үндэһэлһэнииинь ойлгосотой. Тиимэһээ мүнөө 46 колхозууд болон совхозуудай газар эсхэмжэлгын проектые дахин шэнээр табиха, 100 ажахынуудта тэрээндэнь ехэ хубилалта оруулха ушартай болгодобо.

Республика дотор хүдөө ажахын үйлэдбэриин шухала асуудалнуудые шиидхэхэ, мүн эрдэмтэдэй хүсые энээндэ зүбөөр шэглүүлхэ зорилготойгоор Буряадай хүдөө ажахын эрдэм-шэнжэлгын институт бии болгогдоо. Тэрэнэй таһагууд зоно бүхэндэ газар тарялан эрхилэлгын, хүрьһэ хамгаалгын гурим зохёожо нэбтэрүүлхэ, нютагай эрхэ байдалда тааруу, түргэн эдеэшэдэг, белок ехэтэй, ган гасуурта тэсэмгэй тарянанай, ногооной сортнуудые бии болгохо зорилготой. Жэшээнь, тэжээл үйлэдбэрилгын таһаг баһал хуурай добо, мүн уһалагдадаг газарнуудые хэрэглэхэ, олон жэлэй һайжаруулагдаһан үндэр ургаса үгэдэг бэлшээри бии болгохо, сабшалангые дээгүүрнь, үндэһөөрнь һайжаруулха технологинуудые зохёохо зэргэтэй.

Буряад орондо нэгэ хахад миллионһоо дээшэ гектар сабшалан, бэлшээри бии. Уһалагдадаг тарялан ойролоо 120 мянган гектар юм. Тиихэдээ эхэнхи үбһэ тэжээл хээрын сабшалан, бэлшээри дээрэһээл абтана, саашадаашье олон жэлдэ тэндэһээл абтаха болоно. Гэхэтэй хамта тэдэнэйнь ургаса тон бага байһаар. Ушарынь юуб гэхэдэ, иилээд ехэ сабшалан муудашанхай, үрэжэлыень һайжаруулхаар болонхой. 87 мянган гектар сабшалан дээрэ бургааһан ургашоо, 90 гектар газарта намаг хатааха хэрэгтэй. Түбхын түрүүн эдэ газарнуудые бодомжотойгоор, ээзэн ёһоор ашаглаха шухала.

Энэ талаар республикада һайн жэшээнүүдшье бии. Тусхайлбал, Баргажанай, Хурамхаанай, Түнхэнэй болон бусад зарим районуудай ажахынуудай луговодууд юрын лэ сабшалан дээрэһээ гектарай 25 центнер хүрэтэр, харин һайса үтэгжүүлэгдэһэн газарһаа бүришье ехэ ургаса абадаг. Энэ дүй дүршэлыень үргэнөөр хэрэглээ һаа, жэлдээ 140 мянган центнерһээ бага бэшэ үбһэ нэмэжэ абаха арга бии.

Һүүлэй жэлнүүдтэ ходо ган гасуур болоно. Метеостанциин ажаглалтын ёһоор харахада, республикын газар тарялан эрхилдэг гол районуудта шииг нойтоной олон жэлэй нормын миил 33—44 процентнь ороно. Хаа хаанагүй ой модо ехээр отолһонһоо боложо, бүхы уһанай, шииг нойтоной тэнсүүри муудхагдаа. Гол мүрэнүүдэй уһан бага боложо, хужармагтай, үрэжэл муутай газар улам ехэ боложо байна. Түгнын, Үшөөтын болон уһалууриин бусад хэдэн системэнүүд оройдоошье орхигдошоо. Урдань уһалагдадаг байһан 30 мянга гаран гектар сабшалан хуурай добо болошонхой. Иимэ байдалые усадхахын тула РСФСР-эй Модоной ажахын, мүн СССР-эй Хүдөө ажахын министерствэнүүдэй, Россин Федерациин Госпланай хүсые нэгэдхэжэ, зохихо комплексно хэмжээнүүдые абаха саг ерээ. Забайкали шадар ой модо отолголгые хороохо тухай шанга хооронлдоон үниинэй болодог, теэд тодорхой хэмжээн мүнөө хүрэтэр абтана.

Бүхы сабшалан, бэлшээриин миллион шахуу гектарынь хуурай талын, хада гүбээн бэлшээри болоно. Хониин һүрэг олоор үсхэбэрилдэг Буряад орондо тэрэ бэлшээриие һайжаруулха гээшэ тон шухала. Үнэндөө, хуурай тала, нюсэгэн добын бэлшээри дээрэһээ гектарай ойролоо 3-4 центнерһээ дээшэ ногоон гарадаггүй. Илангаяа бэлшээриие ямаршье эмхи гуримгүйгөөр хэрэглэһэнһээ, тэндэ дан олон мал байлгаһанһаа боложо, түргэн муудана. Энэ газарай геоботаническа болон агро-үйлэдбэриин хүсые һайн болгохын тула түбхын түрүүн адууһа малые зүбөөр, тогтомол нарин гуримаар, һэлгүүлжэ байгаад бэлшээхэ хэрэгтэй. Манай лабораторидо энээние шэнжэлжэ үзэхэдэ, бэлшээриие зүбөөр ашаглаад, нэмэлтэ минеральна тэжээл оруулаад байгаа һаа, ургасыень 2—3 дахин ехэдхэхэ арга бии байна.

Баунтын, Яруунын, Түнхэнэй, Захааминай районуудта хада уулада, ой тайгада сабшалан, бэлшээриин газар тон элбэг. Гэбэшье хада уулын хоорондуур, ой тайга соогуур аяар 250 мянган гектар сабшалан оройдоошье хэрэглэгдэнэгүй. Хүсэ шадал, мүнгэ зөөриин хүртэдэггүй дээрэһээ тэрэ газар ашаглагданагүй. Энэ газарые ашаглаха асуудал шиидхэхэ хэрэгтэмнай ВАСХНИЛ-ай Сибириин отделени туһалха бэзэ гэжэ һанагдана.

Хэнэйшье мэдэһээр, газарай хүрьһэ хамгаалха системые хаа хаанагүй зүбөөр нэбтэрүүлхэ гээшэ тарялан дээрэһээ тэжээл ехээр үйлэдбэрилхэ зорилгые шиидхэхэ онол аргануудай нэгэн болоно. Сибириин, Хойто Казахстанай бусад зононуудта орходоо манай эндэхи эрхэ байдал оорын онсо илгаатай. Жэшээлхэдэ, манай эндэ үбэлдөө саһанай бага ородог дээрэһээ һолоомоной узуурые хахалангүй орхиходо, хүрьһэ һалхиһаа хамгаалдагшье һаа, тэндэ саһан өөдэтэй тогтодоггүй байна. Тиимэ газарта плоскорезүүдые хэрэглэжэ элдүүрилхэдэ, ургасань юрын шаблаатай плугаар хахалаашаһаа доошоо байдаг. Хабар, намарай үедэ тэндэхи хүрьһэн ехээр хатаһан байгаад, тэрэнние плоскорезээр һайса элдүүрилхэ аргагүй болоно бшуу.

Буряадай республикын эрхэ байдалда тарянанай газарай хүрьһэ хамгаалха системые үргэнөөр, амжалтатайгаар хэрэглэхын тула тэндэ хүдэлгэгдэхэ техникын онһон түхеэрэлгэнүүдые улам нарижуулха, манай эндэхи нютагуудай газарай хүрьһэндэ, байгаалида тааруу зэрим шэнэ машинануудые зохёохо шухала. Даб дээрэ байһаншье техникэмнай хүртэнэгүй, дуталдана.

Үбһэ тэжээл бэлэдхэлгын түрүү технологиин ашаг үрэ тухай дэлгэрэнгыгээр хэлэхээр байгаа. Мүнөө республикын ажахынуудта жэлдээ 18—19 мянган тонно витаминтай ногооной гурил, 160—170 мянган тонно сенаж дарагдана. Малай ашаг шэмые эрид дээшэлүүлхэ, мяха, һү бүри ехээр үйлэдбэрилдэг болохо зорилгын табигдажа байһанние хараада абабал, энэмнай тон бага гээшэ. Шэнэ түрүү технологи хэрэглэжэ, үбһэ тэжээл бэлэдхэхэдэ, тэрэнэй шэмэнь 15—20 процентээр дээшэлдэг бшуу.

Хэрбээ эрдэмтэд болон үйлэдбэри дээрэ хүдэлэгшэдэй хоорондохи холбооной бүри бата бэхи, таһаршагүй болоод байгаа һаань лэ үбһэ тэжээлые элбэг болгохо зорилгонууд амжалтатайгаар шиидхэгдэхэ, ехэшье юумэн хэгдэхэ ушартай. Лабораторинууд соо, туршалгын бага газарта шалгагдажа зохёогдоһон туһатай зүбшэл заабари, научна шэнжэлгэ бүхэн шадаал һаа, түргэнөөр поли, фермэ бүхэндэ хүргэгдэхэ зэргэтэй. Тиигэбэл тэдэнэй ашаг үрэнь ехэ байхал.

К. БАРЬЯДАЕВ,
Буряадай хүдөө ажахын НИИ-гэй директор, ветеринарна эрдэмэй кандидат.

В. БОХИЕВ,
Институдай газар тарялан эрхилэлгын таһагые даагша, хүдөө ажахын эрдэмэй кандидат.

(«Сельская жизнь» газетэһээ абтажа толилогдобо).

ОРОДОЙ АГУУЕХЭ ПОЭДТЭ

МОСКВА. Ородой агууехэ поэт Н. А. Некрасовай т[…] рэһөөр 160 жэлэй ойдо з[…] рюулагдаһан выставкэ […] эндэ нээгдэбэ.

В. И. Ленинэй нэрэмжэ[…] СССР-эй Гүрэнэй библио[…]кэдэ нээгдэһэн выставка[…] поэдэй 600 гаран элдэб х[…]лэл табигданхай. «Современ[…]ник» ба «Отечественные з[…]писки» журналнуудта т[…]дэй хэблүүлһэн түрүү[…] зохёолнууд, энхэ мэндэ […]хадань хэблэгдэһэн шү[…]гүүд болон поэмэнүүд […] бии.

Журналист ба редакт[…] Н. А. Некрасовай а[…] ябуулгые харуулһан тусх[…] таһаг эмхидхэгдээ.

Совет засагай жэлнүүд[…] манай орон дотор поэд[…] зохёолнууд СССР-эй ба г[…]даадын оронуудай арад[…]дай 48 хэлэн дээрэ 90,5 миллион шахуу хэһэгээр 600 гаран дахин хэблэгдэһэн ба[…]ха юм.

«МЕЛОДИИН» ШАГНАЛ — «АЛТАН САХАРИГ»

МОСКВА. Искусство бо[…] литературын талаар ажи[…]даһан эрхим туйлалтану[…] бүхэсоюзна «Мелодия» ф[…]мын шагналаар — «Алт[…] сахаригаар» энээнһээ хойш[…] тэмдэглэгдэдэг болохо[…] СССР-эй Соёлой министе[…]ствын коллеги иимэ шагн[…] бии болгохо тухай тогто[…] баталан абаа юм.

Гол удхынгаа ба ур[…] һайханайнгаа талаар эрхи[…]дэ тоологдоһон найруу[…]нууд, гүйсэдхэгшэдэй т[…] хамшагта мэргэжэл шадаб[…]ри «Алтан сахаригаар» т[…]дэглэгдэхэ байна. Компо[…]торнууд, дирижернүүд, д[…]шад, инструментальна […] самбльнуудай солистн[…] уран шүлэгшэд болон дра[…] тургнууд, хүгжэмэй, театр[…] ба хоорой коллективууд […] шагналаар шагнагдаха. М[…]даһан дээрэ буулгагдаһан […] үргэн олонииитэд мэдэрэ[…]һэн публицистическэ зохё[…]нуудай авторнууд «Алт[…] сахаригта» хүртэжэ болох[…].

РОБОТ МАЛШАДТА ТУҺАЛНА

ДОБЕЛЕ (Латвиин СС[…]). Эндэхи «Тервете» колхо[…] һаалишан Л. Дунаускис о[…]гартай «туһалагшатай» бол[…]бо. Фермэ дээрэнь мани[…]ляторнууд тодхогдоо. Һү […]май һүүлшын, эгээл о[…] хүшэр шата хүнэй ямарш[…] хабаадалгагүйгөөр бэелүүл[…]нэ.

Манипуляторнууд һаалин[…]дай хүдэлмэрине горит[…] хүнгэдхэхэһөө гадна, […] малшадай дутадаха асуу[…]лые амжалтатайгаар шии[…] хэхэдэ туһална гэжэ ТАС[…]ай корреспондент бэшэ[…] Тэдэнэр ажалай бүтээсые […]ёр шахуу дахин дээшэлү[…]нэ. Энэнь Латвида ба о[…] нбой бусад хэдэн районууд[…] илангаяа шухала бшуу.

«Кургансельмаш» за[…] иимэ манипуляторнуудые […] тээдэг юм.

ЗАВОДОЙ ЖЭШЭЭГЭЭ[…]

РОСТОВ-на-ДОНУ. Рост[…]ско областиин Зерноград[…] районой Кировэй нэрэмж[…] колхозой түбэй шэнэ маст[…]скойдо заһабарилагдаһан т[…]никэ һаадгүй һайнаар хүд[…]нэ.

Заһабарилгын бүхы хэр[…] сэлнүүдээр хангагдаһан т[…] байшанда гэнжэтэ ба ме[…]тэ 20 машина нэгэн д[…] табигдадаг байна. Мотор[…] токарна ба бусад цехүү[…] заһабарилга поточно арг[…] хэгдэнэ. Тусхай шэглэл[…] мастерской байгуулһанай[…] ашаар техникэ эрхим шаб[…]тайгаар, түргэнөөр заһаб[…]лагдана. Намарай хуряал[…] хүдэлмэриин һүүлээр маст[…]скойдо 60 шахуу маш[…] заһабарилагдаһан байна.

(ТАСС).

УЗБЕГЭЙ ССР. «Электрохимпром» нэгэдэлэй (Ташкентскэ область) Чирчикскэ үйлэдбэриин нэгэдэлэй капролактам үйлэдбэрилдэг комплекс проектнэ хүсэндөө хүргэгдэбэ. Сүүдхэ бүхэндэ эндэ 200 тонно химическэ түүхэй эд гаргагдана.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: капролактам үйлэдбэрилэн гаргадаг түбэй лабораториин лаборантка Г. П. Коновалова.

ТАСС-ай фотохронико.

ХАМАГ ЮУМЭН ТЭЖЭЭЛҺЭЭ

Стандартын талаар СССР-эй Гүрэнэй комитет ниитын мал ажалда хохидол ушаруулдаг ээзэн буса ябадалые буруушаан шүүмжэлбэ. Энэ хэрэгтэ хабаатай министерствэнүүдэй түлөөлэгшэдтэй хамта тэрэнэй экспертнүүд хүдөө нютагуудта эльгээгдэдэг холимог тэжээлэй ба тэрэнние үйлэдбэрилгэдэ хэрэглэгдэдэг түүхэй эдэй шанарые шалгаһан байна. Гүрэнэй стандартын заседани дээрэ экспертнүүдэй элидхэл зүбшэн хэлсэгдэбэ.

СССР-эй Бэлэдхэлэй министерствын хэдэн зуугаад предприяти холимог тэжээл үйлэдбэрилдэг. Эдэ хоолой, һү-мяханай, микробиологическа промышленность, загаһанай ба ой модоной ажахы тэдэнние түүхэй эдээр хангадаг юм. Бүхы союзна республиканудай 524 комбинат ба заводто продукциин шанарые шалгаһан байна. Тиимэһээ энэ ехэ шалгалтын дүнгүүд орон дотор тохёолдоһон хэрэг байдалые ёһотоор харуулна гэжэ тооломорр. Иимэ шалгалта хоёрдохёо үнгэргэгдөө. Тэрэнэй дүнгүүдые хоёр жэлэй саада тээхи дүнгүүдтэй сасуулжа болохо.

Литвагай, Киргизэй, Азербайджанай ба Молдавиин ССР-нүүдтэ продукци шалгахада, нормативно-техническэ документациин эрилтэнүүдһээ хазагайрнагүй гэжэ Госстандартда бэшэһэн элидхэл дотороо экспертнүүд сэдьхэлээ ханангяар тэмдэглэбэ. Украинын, Латвиин ба Грузиин ССР-нүүдэй предприятинуудта стандартын дүримүүдтэ харюусадаггүй продукци багаар үйлэдбэрилэгдэдэг болоо. Иимэ баримтанууд бидэнние баясуулна.

Россин Федерацида 89 предприятиин продукци шалгагдаһан байна. Тиихэдэнь 34 завод болон комбинадта стандартын дүримүүд хазагайруулагдадаг байба. Бусад союзна республиканудта абтаһан нимэрхүү дүнгүүдтэй эдэ мэдээнүүдые сасуулһанай ушар удхагүй. Ондоо баримтада анхаралаа хандуулха дуран хүрэнэ. РСФСР-тэ экспертнүүд 14 мянган тонно холимол тэжээлэй шанарые шалгаба. Украинин ССР-эй предприятинуудта эды шэнэн шахуу тэжээл шалгагдаа. Россин Федерацида 3982 тонно продукци (28,7 процентнь), харин Украинада 1543 тонно (10,9 процентнь) продукци гологдоһон байна. Тиин эдэ тоонууд зарим тэды тобшололнуудые хэхэ үндэһэ баримта болоно.

Ивановска, Унечскэ, Грязинска, Канаевска, Дигорско, Тюменскэ, Южно-Сахалинска, Ишимскэ хилээмэнэй продуктнуудай комбинадуудта, Куйбышевска болон Сальска холимог тэжээлэй заводуудта, Кадошкинска, Рославльска, Нижнегольско, Тобольско болон Дарһанай ороохо тушаан абалгын пунктнуудта, Набережно-Челнскэ, Нурлат-Октябрьска, Платоновско болон Артемовско элеваторнуудта үйлэдбэрилэгдэһэн холимол тэжээл шанар муутай байгаа. Стандартын дүримүүдтэ харюусадаггүй продукци эльгээгшэдэй списОК энээгээр дүүрэнэгүй.

Холимог тэжээл үйлэдбэрилгэдэ хэрэглэгдэдэг иимэ түүхэй эдүүд — шрот, малай тоһон, загаһанай ба яһанай гурил, тоһолиг бэшэ хуурай һүн, тэжээлэй дрожжо, витаминтай гурил, бусадшье зүйлнүүд холимог тэжээлэй шанарые ехэтэ тодорхойлдог. Тиин түүхэй эдээр хангадаг 300 предприятиин хахадынь ниитын мал ажалай урда абаһан уялгануудаа хангалтагүйгөөр дүүргэнэ гэжэ элирүүлэгдээ. Шродой (хангагшань — СССР-эй Минпищепром), малай тэжээлэй тоһоной ба яһанай гурилай (хангагшань СССР-эй Минмясомолпром) шанарта илангаяа ехэ эрилтэ табигдана. СССР-эй Гослесхозой предприятинуудай үйлэдбэрилдэг витаминтай гурилай шанарые горитой һайжаруулха хэрэгтэй.

Энээнтэй хамта үшөө нэгэ иимэ ушар байдалда анхаралаа хандуулангүй байжа болохогүй. СССР-эй Бэлэдхэлэй министерствын предприятинууд ороохо тарянанай зүйлнүүдээр гол түлэб хангадаг гээшэ. Зүгөөр бэлэдхэгшэдэй һалбаринууд хоорондын ажахынуудай дунда һайн холбоо тогтоожо шададаггүй байһаниинь халагламаар. Имагтал бэлэдхэлэй предприятинууд стандартын дүримүүдые олонхи ушарта тоодоггүй байха юм. Холимог тэжээлэй промышленностьда эльгээдэг ороохо тарянанай зүйлнүүдэй 70 гаран процентнь ГОСТ-ын ба ОСТ-ын эрилтэнүүдтэ харюусанагүй.

Холимог тэжээл үйлэдбэрилхэдөө, нормативно-техническэ документациин эрилтэнүүдые дүүргүүлхэ ябуулганууды хэжэ эхилхые СССР-эй Бэлэдхэлэй министерствые Госстандарт уялгалба. Энэнь хэрэгэй нэгэ тала болоно. Тиихэдэ холимог тэжээл үйлэдбэрилгэдэ ехэ хабаададаг бүхы хүнүүдэй харюусалгые дээшэлүүлхэ гээшэ нүгөө талань мүн. Технологическа дүримүүдэй хазагайруулагдадаг байһан ушарһаа муу шанартай продукци складуудта ороно. Шалгагдаһан бүхы предприятинуудай гурбадахи предприяти бүхэндэнь иимэ хазагайралганууд элирүүлэгдэһэн байна.

Холимог тэжээл бэлэдхэгшэд ороохо сэбэрлэхэ, сорт сортоорнь илгаха дүримүүдые сахинагүй. Холимог тэжээлэй бүридэлдэ ородог зүйлнүүдые хубаарилгада хазагайрал гарана. Энэньшье ойлгосотой: олон предприятинуудта хэмжэхэ хэрэгсэлнүүд үгы. Энээнэй эсэстэ продукциин шанарые тодорхойлдог зарим дүнгүүд хинагданагүй.

Холимог тэжээлэй шанарые горитой һайжаруулха эрилтэ ажабайдал ба үе саг табина. Ниитын мал ажалай ашаг шэмэ, дэлгүүрые эдеэ хоолой зүйлнүүдээр хангалга энээнһээ дулдыдана бшуу.

В. БЕЛЯЕВ,
ТАСС-ай шэнжэлэгшэ.

50 ЖЭЛ хүдөө ажахын мэргэжэлтэдэй гуламта

ШЭНЭ САГАЙ ЭРИЛТЭЭР

...үүн Сибириин болон Алас-Дурна зүгэй хүдөө ажахын ...эл үнинэй дээдэ һургуулинуудай нэгэн болохо Буряадай хүдөө ажахын институдай анхан байгуулагдаһаар ...жэлэй алдарта ой энэ жэлэй декабриин 5-да гүйсөө.

Манай институдай түүхэтэ ...тарынь 1931 онһоо эхи... Партиин Буряадай обкомой, Буряад-Монголой АССР-эй Арадай Комиссариадай Соведэй зууршалгаар РСФСР-эй газар эрхилхэ Арадай Комиссариат 1931 оной ...уст һарада Буряад-Монголой агропединститут нээхэ ...ай тогтоол абаа бэлэй. ...гэжэ Буряад оронойемнай ...хэдэ батаар ороһон тус ...дэ һургуули хадаа ленинэй кооперативна түсэбые бодото дээрэнь бэелүүлгэтэй ..., нягта холбоотой гээшэ. Байгалай үмэнэ түрүүшынхеэ ...гуулагдаһан Буряадай хүдөө ажахын институт Коммунис партиин болон Советскэ ...вительствын саг үргэлжын ...арал доро хүгжэлтынгөө ...арта замые гаталжа, оро... зүүн зүгтэхи эгээл томо ...дэ һургуулинуудай нэгэн ...лоо юм. Үнгэрһэн 50 жэлэй ...шада институт бухыдөө ...дэ эрдэмтэй 13 мянга гаран мэргэжэлтэдые һурган ...дэжэ, хүдөө ажахын үйлэдбэридэ эльгээгээ. Эдэнэр деегэй интеллигенциин гол ...эн болохоһоо гадна, хүдөө ...уриние социалис ёһо гуримаар шэнэдхэн байгуулха ...рэгтэ горитой хубитаяа ...уулалсаа юм.

Манай институт түрүүшын... жэлнүүдтэ сри ганса зоотехническэ факультедтэй ...һан гээшэ. Түс факультедтэ 46 студент һурадаг, эрдэмэй тусхай нэрэ зэргэгүй ...бан багша ажалладаг байгаа. Харин мүнөө бүхы эрилтэдэ хүрэмөөр һуралсалай материальна үндэһэ һууритай дээдэ һургуули болонхой.

Буряадай хүдөө ажахын институдай долоон — агрономическа, ветеринарна, зооинженернэ, механизациин, экономическа, заочно болон мэргэжэл шадабари дээшэлүүлхэ факультедүүдтэ хүдөө ажахын арбан янзын мэргэжэлтэд һурган бэлдэгдэнэ. Бүхыдөө эндэ 5840 студент һурадаг гэхэ гү, али жэл бүхэндэ 700—750 хүбүүд, басагад тус институт түгэсхэжэ, хүдөө ажахын үйлэдбэридэ эльгээгдэнэ. Мүнөө институдай 45 кафедрада 340 багша, тэрэ тоодо эрдэмэй 9 доктор, профессорнууд, 157 доцент, эрдэмэй кандидадууд хүдэлмэрилдэг байна.

Манай институдта һуража гарагшадай диилэнхинь манай республикын, Тувын, Яхадай АССР-нүүдтэ, Эрхүүгэй, Шэтын, Магаданай, Камчаткын, Сахалинай областьнуудай, Хабаровска, Примориин хизаарнуудай хүдөө ажахын предприятинуудта мэргэжэлтэдээр, ахамад мэргэжэлтэдээр, хүтэлбэрилэгшэдээр ажаллана. Мүнөө үедэ гансахан республика доторнай институдыемнай дүүргэһэн 2500 мэргэжэлтэд хүдэлмэрилнэ. Бүхыдөө 184 колхозуудай түрүүлэгшэнэрэй, совхозуудай директорнүүдэй, ажахы хоорондын комплекснуудай начальнигуудай, үйлэдбэриин нэгэдэлнүүд болон республикын хүдөө ажахын бусад эмхинүүдэй директорнүүдэй 150-ниинь манай институдта һуража гарагшад байха юм. Мүн институдтамнай дуратай мэргэжэлээ шэлэжэ һураһан найман хүн Буряадай АССР-эй, РСФСР-эй, болон СССР-эй Верховно Соведэй депутадаар һунгагданхай.

Манай институт түгэсхэгшэд хүдөө ажахые социалис ёһоор хүгжөөхөөр партиин хараалһан гол зорилгонуудые бэелүүлхэ талаар ехэ оролдолго гаргана. Тэдэнэр хүдөө ажахые томодхон хүгжөөхэ хэрэгтэ ехэхэн хубитаяа оруулжа, КПСС-эй аграрна политикые сүм бэелүүлхэ хэрэгтэ бултадаа хабаадалсана. Тодорхойлбол, Буряад ороной, Байгалай үмэнэхи хүдөө нютагуудые социалис ёһо гуримаар шэнэдхэн хубилгажа хүгжөөхэ талаар манай һурган бэлдэһэн мэргэжэлтэдэй хэһэн хүдэлмэри жэшээлэшэгүй ехэ байха.

Буряадай хүдөө ажахын институт нютагай үндэһэ яһатанай — буряад, тува, яхад болон Хойто, Алас-Дурна зүгэй бага үндэһэ яһатанай нилээд олон түлөөлэгшэдые элдэб мэргэжэлдэ һурган байна. Манай институдай коллектив дээдэ эрдэмтэй мэргэжэлтэдые бэлдэхэ талаар гол зорилгоёо амжалтатайгаар дүүргэжэ, хүдөө ажахын эрдэмэй хүгжэлтэдэ горитой хубитаяа оруулна. Дээдэ һургуулиимнай кафедрануудта эрдэм-техникын онсо орёо асуудалнуудые тайлбарилан шиидхэхэ арга боломжотой эрдэмтэдэй коллективүүд байгуулагданхай. Жэшээлбэл, агрономическа факультедэй кафедрада профессорнууд А. А. Баертуев, А. Г. Давыдов, хүдөө ажахын эрдэмэй доктор И. А. Ишигенов, доцент Н. В. Барнаков болон бусадай хүтэлбэри доро газар элдүүрилхэ, хүрьһэнэй һалхинда үлеэлгэжэ, уһанда угаагдажа муудалгые усадхаха, тэжээл, үрэһэ хүрэнгэ үйлэдбэрилхэ, сабшалангай ургаса дээшэлүүлхэ талаар тусгаар заабаринууд зохёогдоһон байна. Энэнь мүнөө Буряад орондо, Байгалай үмэнэхи газар нютагуудта үргэнөөр нэбтэрүүлэгдэнэ.

Зооинженернэ факультедэй кафедрада доцентнүүд М. Н. Балков, Р. П. Пилданов, профессор К. Т. Мункоев гэгшэдэй хүтэлбэри доро малай ашаг шэмые дээшэлүүлхэ талаар хэмжээнүүд зохёогдожо, үйлэдбэридэ нэбтэрүүлэгдэнхэй. Мүнөө институдай һуралсалай ажахыда жэлдээ тус бүреэ 4500—5000 килограмм һү үгэдэг симментал үүлтэрэй һүрэг үнеэд харууһалагдадаг. Тиихэдэ республикымнай ажахынуудта нарин нооһотой Забайкальска үүлтэрэй буряад түхэлэй хонид бии болгогдонхой. Мүн мяхалиг үүлтэрэй ухэрнүүдые үсхэбэрилдэг ажахынуудта нютагайнгаа байгаалиин эрхэ байдалда тааранги ашаг шэмэ ехэтэй мал харууһалагдана.

Ветеринарна факультедэй кафедрада профессорнууд С. Н. Мачульский, И. А. Спирюхов, В. Я. Суетин, П. А. Овчинников, В. Р. Филиппов, И. Л. Найманов болон бусадай хүтэлбэри доро элдэб халдабарита, (боомо, һахуу, тарбаган тахал, рожа, бруцеллез), хорхой үбшэн (кокцифиоз, гельминтоз, пироплазмидоз) болон халдабарита бэшэ, эндемическэ үбшэ, хабшаниие үндэһөөрнь үгы хэхэ талаар горитой хүдэлмэри ябуулагдаһан байна. Мүн анатомёор, гистологёор, биохимеэр, юрын ба патологическа физиологёор, теоретическэ болон прикладной олон асуудалнуудта тайлбари хэһэн байха юм.

Институдаймнай экономикын болон механизациин факультедүүдэй кафедранууд үйлэдбэриин эмхидхэл, хүтэлбэриие, тоо бүридхэл, тоосоое шэнэдхэн хубилгаха талаар үйлэдбэридэ бодото туһаламжа үзүүлдэг заншалтай. Мүн тус факультедүүдэй кафедрануудай коллективүүд хүшэр хүндэ ажал оньһожоруулха, хүдөө ажахын предприятинуудта техническэ хангалта хэхэ талаар ехэ хүдэлмэри ябуулдаг.

Манай дээдэ һургуулида научно-педагогическа кадрнуудые һурган бэлдэхэ хэрэгтэ онсо анхарал хандуулагдана. Институдтамнай агрономическа, ветеринарна, зоотехническэ болон экономическа эрдэмээр кандидадай диссертацинуудые хамгаалха совет хүдэлмэрилдэг. Эндэ бүхыдөө эрдэмэй 141 зохёол харагдажа, зүбшэн хэлсэгдэнхэй.

Эхэ оронойнгоо бусад область, хизаарнуудта, Монголой Арадай Республикада научна кадрнуудые бэлдэхэ хэрэгтэ манай институдай оруулһан хубита ехэ байдаг. Жэшээлбэл, Монголой Арадай Республикаһаа ерэһэн эрдэмтэд Бадарч, Лувсан, Ульзий, Сэржэма, Ламзав гэгшэдэй научна хүдэлмэри шэнжэлэгдээ. Институдаймнай совет дээрэ мүнөө Ленинскэ шангай лауреат болоһон Э. Ф. Госсендэ хүдөө ажахын эрдэмэй кандидадай нэрэ зэргэ олгогдоо бэлэй. Мүнөө манай институдта ветеринарна эрдэмэй кандидадай нэрэ зэргэ олгохоор диссертаци хамгаалха тусгаар мэргэжэһэн совет бии болгогдонхой.

Үнгэрһэн табин жэлэй туршада ерээдүйн мэргэжэлтэдые бэлдэхэ, хүмүүжүүлхэ ниитэ хэрэгтэ институдаймнай библиотекэ сэгнэшэгүй ехэ туһаламжа үзүүлһэн байха. Библиотекын коллектив Зүүн Сибириин хүдөө ажахын библиотекэнүүдтэ эмхидхэлэй методическа заабари үгэдэг заншалтай. Нёдондо манай институдай библиотекын коллектив В. И. Ленинэй түрэһөөр 110 жэлэй ойдо зорюулагдажа, хүдөө ажахын дээдэ һургуулинуудай библиотекэнүүдэй дунда дэлгэрһэн Бүхэсоюзна социалис мүрысөөндэ илажа гараа бэлэй.

Студентнэрэй һайнаар һуража, мэргэжэлээ шудалхынь тула уужам һаруул аудитори, лаборатори, библиотекэ, уншагшадай зал, һуралсалай-туршалгын ажахы, столово, актова зал, ниитын байранууд бии.

Тобшолон хэлэхэдэ, манай институдай студентнэр, научна хүдэлмэрилэгшэд, багшанар болон эрдэмтэд үнгэрһэн табин жэлэйнгээ хяра дээрэһээ түйлагдаһан амжалтаяа урмашан хаража, саашадаа үшөө ехэ илалта дабахаар эрмэлзэнэ.

С. БАЛДАЕВ,
Буряадай хүдөө ажахын институдай эрдэмэй талаар проректор.
В. БУДАЖАПОВ,
институдай парткомой секретарь.

Буряадай хүдөө ажахын институдай агрохимиин лабораторидо элдэб оньһон приборнууд олоор тодхогдонхой юм. Студентнүүд эндэ дүршэлтэй багшанарай хүтэлбэри доро тусхай туршалгануудые, шэнжэлгэнүүдые хэдэг юм.
ЗУРАГ ДЭЭРЭ: бүлэг студентнүүд ээлжээтэ хэшээлдэ.
Н. ДРИГЕНОВЭЙ фото.

ЗАЛУУШУУЛАЙ ХУБИТА ЕХЭ

Институдай партийна организациин хүтэлбэри доро студентнүүдэй дунда ойлгууламжын, хүмүүжүүлхы хүдэлмэриин үргэнөөр ябуулагдадаг байһыень онсолон тэмдэглэмээр. Мүнөө студентнэрэй комсомолой организаци 3282 хүнһөө бүридэнэ. Эды олон студентнүүд профсоюзай гэшүүн болонхой.

Манай дээдэ һургуулида һурадаг студентнүүд академическэ эрхим бүлэгэй түлөө социалис мүрысөө жэл бүри дэлгэрүүлжэ, ленинскэ шалгалта баридаг заншалтай. Гэхэтэй хамта институдай олохон студентнүүд эрдэм шэнжэлгын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг байна. Тиимэһээ мүнөө студентнүүдэй эрдэмэй бүлгэмдэ олон хүн хабаадалсана. Эрдэм шэнжэлжэ, ухаалан зохёохо дуратайшуул ерадай ажахын гол һалбари болохо хүдөө ажахыда хэрэглэмээр шэнэ онол арганууды ухаалан зохёоно. Эдэнэй дурадхал болон шэнжэлгэнүүдээр тодорхойлогдоһон хүдэлмэринүүд үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхэдэ, нилээд ашаг олзотой байдаг юм. Һүүлэй жэлнүүдтэ шэнэ онол арга ухаалан зохёожо дурадхаһан олохон студентнүүдтэ авторска үнэмшэлгэнүүд барюулагдаһан байна.

Республикынгаа колхоз, совхозуудта Буряадай хүдөө ажахын институдай студентнүүд жэл бүри горитой туһаламжа үзүүлдэг заншалтай. Илангаяа ургаса хуряаха, тэжээл бэлдэхэ, малай байра бариха, заһабарилха онсо шухала хүдэлмэриин үедэ манай студентнүүд ехэхэн ажал хэдэг юм. Гансахан үнгэрһэн жэлдэ студентнүүднай 88.860 центнер таряа хуряажа, 15.562 тонно силос дараа бэлэй. Мүн 44 тонно витаминтай ногооной гурил бэлдэхэжэ, 2475 тонно овощ суглуулһан, 2500 тонно үбһэ һурилһэн, поли дээрэ 5700 тонно нэг шэбхэ зөөжэ тарааһан байна. Тиихэдэ бүхыдөө 1795 тонно орооһо таряа, минеральна утэгжүүлгэ буулгаһан, 25 мянга гаран хони креолинтай холисоор угааһан байха юм. Һүүлэй жэлнүүдтэ институдаймнай студентнүүд зунайнгаа амаралтын үедэ Волгоградай областьдо, Камчаткын загаһашадтай хамта ажаллахаяа ошодог болонхой. Мүн олон хүбүүд, басагад «Улаан-Үдэ—Одессэ», «Улаан-Үдэ—Адлер» гэһэн маршрудаар пассажирнуудые шэрэдэг поезднуудай вагонуудые үдэшэлсэжэ ябадаг заншалтай. Жэл бүхэндэ гурбадахи ажалай семестртэ институдаймнай 1200—1500 студентнүүд хабаадалсана.

Зунай амаралтын үедэ эмхидхэгдэһэн студентнүүдэй хүдөө ажахын отрядууд колхоз, совхозуудта горитой туһаламжа үзүүлнэ. «Хоолос», «Нива», «Луговод» гэһэн нэрэтэй отрядууд жэл бүри агрономиин, механизациин факультедүүдэй гурбадахи курсын студентнүүдһээ бүридхэгдэдэг. Тус бүреэ 15—20 хүнһөө бүридэһэн иимэ отрядууд гол түлэб институдай эрдэмтэдэй туршалга хэдэг ажахынуудта эльгээгдэдэг.

Студентнүүдэй барилгын отрядууд республика доторoo суурханхай. Жэл бүри зунай сагта барилгын отрядуудта институдаймнай 300—350 студентнүүд хабаадалсана. Байгша ондо эмхидхэгдэһэн студентнүүдэй барилгын 10 отрядай гэшүүд бүхыдөө 1,4 миллион түхэригэй ажал хэһэн байна.

Арбан табан жэлэй саада тээ институдтамнай ниитын мэргэжэлэй факультет шэнээр нээгдээ һэн. Эндэ һуралсагшад гол мэргэжэлһээ гадна журналистын, баянистын, духовой, струнна, эстрадна оркестрэ, мүн хореографиин, зүжэгтэ наадаха актерой мэргэжэл шудалжа, эхин бэлэдхэл гарана. Мүнөө тус факультедтэ 12 отделени бии. Эдэ отделенинүүдтэ бүхыдөө 800 гаран студентнэр һуралсана.

1970 ондо эмхидхэгдэһэн студентнэрэй «Ая ганга» гэжэ арадай театр һүүлэй үедэ холуур суурхадаг болонхой. Тэдэнэрэй мэдэлэй студентнэрэй клуб нээгдэжэ, һонирхолтой зүжэг, концертнүүд хододоо харуулагдажа байдаг. Институдтамнай дуу, хатарай «Алтан булаг» гэжэ ансамбль бии юм. Тус ансамблиин коллектив ажалшадай уран һайханай самодеятельностиин Бүхэсоюзна түрүүшын фестивальда хабаадалсажа, нэгэдэхи шатын дипломоор шагнагдаад, лауреадай нэрэ зэргэдэ хүртөө бэлэй. Тус ансамбль ВЦСПС-эй, ВЛКСМ-эй ЦК-гай, СССР-эй Соёлой министерствын, СССР-эй Дээдэ болон тусхай дунда һургуулинуудай министерствын, мүн тусхай техническэ мэргэжэлэй СССР-эй гүрэнэй комитедэй дипломоор нэгэнтэ бэшэ шагнагдаһан байха юм. Бүхыдөө дурсагдагша коллектив элдэб шатын 56 дипломоор, партиин райкомой, горкомой, обкомой олон тоото грамотаар шагнагданхай гээшэ.

Студентнэрые болон ажалшадые коммунис ёһоор хүмүүжүүлхэ талаар аша үрэтэй хүдэлмэри ябуулһан, мүн гүн гүнзэгы удхатай репертуартай гэжэ сэгнэгдэһэн «Алтан булаг» гэжэ ансамблиин коллективэй эрхим бэлиг шадабари үндэрөөр тэмдэглэгдэжэ, 1978 ондо «Арадай уран һайханай коллектив» гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгогдоо һэн. Гансахан жэлэй туршада агитбригадын гэшүүд колхоз, совхозуудай малшадта, механизаторнуудта 200 шахуу концерт харуулаа.

Манай институдта залуу лекторэй һургуули хүдэлдэг. Тиихэдэ гурбан мянга шахуу студентнэр физкультура болон спортдо бэеэ һургана. Спорт гээшэ институдай ажабайдалда онсо һуури эзэлдэг. Үнгэрһэн табан жэлэй туршада СССР-эй спортын 54 мастер, мастерта кандидадууд, нэгэдэхи разрядай 2062 спортсменууд, ниитын 539 инструкторнууд, спортын 497 судьянар бэлдэгдэһэн байна.

Коллективэйнгээ алдарта ёһо заншалые үргэлжэлүүлэн, саашадаа хүдөө ажахын эрдэмые улам хүгжөөжэ, дээдэ һургуулитай, бэлиг шадабаритай мэргэжэлтэдые олоор бэлдэхэ гол зорилгоёо сүм бэелүүлнэ. Энээндэ залуушуулай оруулһан хубита ехэ юм.

Е-Н. ДОРЖИЕВ,
институдай ВЛКСМ-эй комитедэй секретарь.

ТОО, БАРИМТАНУУД

✦ Үнгэрһэн табин жэлэй туршада Буряадай хүдөө ажахын институдай бүхы факультедүүдтэ 12410 мэргэжэлтэд һуража гараа. Гансахан арбадахи табан жэлдэ дурсагдагша дээдэ һургуулиие бүхыдөө 3537 хүн түгэсхэһэн байна.

✦ Буряад ороной омогорхол болоһон тус институдта хүдөө ажахын предприятинуудай 6273 мэргэжэлтэд, хүтэлбэрилэгшэд мэргэжэл шадабаряа дээшэлүүлээ. Тиихэдэ Монголой Арадай Республикын 247 мэргэжэлтэд һуража гараһан байна.

✦ Институдай һурган бэлдэхэ, мэргэжэлыень дээшэлүүлхэ факультедтэ гол түлэб Буряадай, Тувын, Яхадай АССР-нүүдэй, Красноярскын, Примориин, Хабаровскын, Алтайн хизаарнуудай, Шэтын, Эрхүүгэй, Амарай, Томскын, Омскын, Новосибирскын, Сахалинай, Магаданай, Камчаткын, Кемеровскэ областьнуудай колхоз, совхозуудай мэргэжэлтэд, хүтэлбэрилэгшэд һурана.

Хүдөө ажахын эрдэмэй доктор, профессор К. Т. Мункоев мяхалиг үүлтэрэй малай ашаг шэмые дээшэлүүлхэ талаар нилээд ехэ туршалгануудые хэһэн юм. Илангаяа Яруунын, Захаминай, Ахын районуудта хальмаг, казахай сагаан толгойто болон һарлаг, хайнагуудые, адуу мори олоор үсхэбэрилхэ заабаринуудые зохёожо дурадхаһан байна. Мүнөө эрдэмтын хэһэн ажалай дүн үндэрөөр сэгнэгдэжэ, олохон ажахынуудта нэбтэрүүлэгдэнэ.
ЗУРАГ ДЭЭРЭ: профессор К. Т. Мункоев институдай багшанар Ц. М. Эрдынеева, Е. Б. Кострова гэгшэдтэй хөөрэлдэжэ байна.
Н. ДРИГЕНОВЭЙ фото.

ҺАЙН ДАА ҮШӨӨ ДАХИН...

Түрэл мэтээр тоологдодог Буряадаймнай хүдөө ажахын институдай анхан мүндэлһөөр 50 жэлэйнгээ ойе тэмдэглэжэ байһандань ехэтэ баярланаб. Минии баяр, омогорхолни энэ институдта һуража, дуратай мэргэжэлээ олоһонһоо эхитэй бэшэ, харин хүдөө ажахын һалбаринуудые хүгжөөхэ хэрэгтэ хубитаяа оруулһандань урматайб.

Манай колхоз эмхидхэгдэһээр оройдоол гурбан жэл болохонь. Анханаа томо ажахын отделениин үндэһэ һуури дээрэ түбхинэһэн энэ колхозые хүгжөөжэ, һалбари бүхэнэйнь ашаг үрые дээшэлүүлхын тула гансашье колхознигуудай бэшэ, мүн дурсагдагша институт түгэсхэжэ, эндэ ажаллагшадай гаргаһан хамтын оролдолго ехэ байһан юм. Тиигэжэ манай ажахы арбан нэгэдэхи табан жэлэй түрүүшын жэлые яһала амжалтатайгаар түгэсхэхэнь. Тодорхойлбол, мяха гүрэндэ тушааха жэлэйнгээ түсэбые 102 процент дүүргэнхэйбди. Бэлэдхэлэй пунктда һү тушааха даабаряа ноябриин 27-до бэелүүлээд, мүнөө түсэбһөө гадуур продукци худалдагдана. Тиихэдэ ноопо гүрэндэ тушааха түсэбөө 20 процентээр үлүүлһэн байнабди.

Энэ хугасаа соо ниитымнай адууһа малай ашаг шэмэ эрид дээшэлүүлэгдөө. Жэшээлбэл, зуун эхэ хонин бүхэнһөө 85 хурьгаи абтаа. Мүн зуун үнеэн бүриһөө 95 тугал түлжүүлэгдэхээр хараалагдана.

Механизаторнууднай сагай уларилай хэды таарамжагүй байбашье һаань, гектарай 14,3 центнер орооһо таряа суглуулаа юм. Бүхыдөө 60 мянган центнер таряан сохигдожо, 20 мянган центнерынь гүрэндэ тушаагдаа. Ниитынгээ адууһа малда силос, сенаж дараха түсэбөө 120 процент, витаминтай ногооной гурил гаргаха даабаряа 300 процент бэелүүлһэн байнабди. Саашадаа гол һалбаринуудаа томодхожо, тусхай мэргэжэлтэй болгохо ехэ программаяа бэелүүлхэ хэрэгтэмнай манай институт, профессорнууд болон дүршэлтэй багшанар тодорхой туһаламжаяа урда мэтэ үзүүлхэ аабза гэжэ найдангяар хүлеэнхэйбди. Ушарынь хадаа дурсагдагша институдта һураһан, хүмүүжэһэн хадаа, студент гэһэн нэрэеэ дээрэ үргэн ябаһандаа, аха нүхэдэйнгөө холын хараатай, аша үрэтэй зүбшэл, заабаринуудтань түшэглэжэ байһандаа этигэнэбди.

В. ВАХРУНОВ,
Бэшүүрэй районой «Еланский» колхозой түрүүлэгшэ.

Зэдын районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхоздо ахамад инженер-механигаар ажаллажа байһан Дамдин ахымни шэлэһэн мэргэжэл минии дурые буляагаа юм. Гэр бүлэдөө зургаан хүбүүд гээшэбди. Бултадаа инженернүүд болоогүйшье һаа, хоёрнай лаб иимэ мэргэжэл шудалба. Нютагайнгаа дунда һургуули түгэсхөөд, механизатораар, хонишоноор ажаллааб. Удаань Совет Армиин зэргэдэ алба хэһэн байгааб. Уялгата албанһаа табигдаад, һаалиин 2-дохи фермые даагшаар, колхозой ВЛКСМ-эй комитедэй секретаряар хүдэлмэрилжэ байһанаа Буряадай хүдөө ажахын институдай механизациин факультедтэ һурахаяа ороо бэлэйб. Дунда һургуули дүүргэһээр нилээд үнихэн болоһон намда абаһаар хүшэрхэн һэн. Нүхэдэйнгөө туһаламжаар, өөрынгөө үсэд оролдолгоор бүхы бэрхэшээл дабагдаа. Манай дүршэлтэй багшанар, доктор, профессорнуудэй гүнзэгы удхатай, тодоор тайлбарилагдаһан, дэлгэрэнгы лекцинүүдыень шагнахадаа, мүнөөнэй эрдэм, техникын эди шэдитэй үнэхөөрөөл «уулзаһан» мэтэ мэдэрэлдэ абтадаг һэнби. Намтай хамта нютагаймнай хүбүүн Бавасан Вампилов һурана. Тэрэ СПТУ-да һуража, автомашинын жолоошоной, механизаторай мэргэжэлтэй болоһон хүн. Техникэдэ дуратай, илангаяа шэнэ машина, техникээр аргагүй һонирходог. Энэ факультедтэ гол түлэб оньһон техникэдэ дүйтэй хүнүүд һурахаяа ородог гээшэ.

Мүнөө би табадахи курсда һуранаб. Дүүргэжэ гарахамнай холо бэшэ. Курсынгаа старостаар һунгагданхайб. Нёдондо Камчатка ошоһон студентнэрэй барилгын отрядай комиссар байһанби. Байгша ондо командираар томилогдоо һэм. Бүхыдөө 959 мянган түхэригэй ажал хэһэн манай отряд мүрысөөндэ эрхимлээ бэлэй. Саашань юу хэлэлтэйб. Һүүлэй жэлнүүдтэ эрхимээр һуража, ниитын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадалсаһандаа ленинскэ стипенди абанаб. Юрын малшанай үхибүүд болохо аха бидэ хоёрые түрэл мэтэ институдай, илангаяа намайе, инженер-механигай мэргэжэлтэй болгохонь ха юм. Мүндэлһөөр табин жэлээрнь институдайнгаа бүхы коллективые үшөө дахин амаршалаад, өөһэдынгөө үри хүүгэд мэтээр саашадаашье бидэнээ хаража, туһалжа, дэмжэжэ байха аабза гээд найданаб.

В. ЦЫРЕНОВ,
институдай механизациин факультедэй 5-дахи курсын студент.

500-һаа 5000 ХҮРЭТЭР

Эгээл мүнөө үедэ Буряадаи хүдөө ажахын институдай һуралсалай «Байгал» гэжэ ажахые мэдэхэгүй мэргэжэлтэд, хүтэлбэрилэгшэд бүхы Зүүн Сибирь, Алас Дурна зүгтэшье үгы ёһотой. Юуб гэхэдэ, һүүлэй жэлнүүдтэ тус ажахын түлжүүлһэн симментал үүлтэрэй бухануудые, эмэ хашарагуудые Красноярска, Примориин хизаарнуудай, Тувын АССР-эй, Эрхүүгэй, Шэтын, Амарэй областьнуудай олохон ажахынууд худалдан абажа, һаалиингаа малай үүлтэр һайжаруулдаг байна ха юм.

Институдай эрдэмтэд шэмэрүүн хүйтэн уларилтай нютагайнгаа байгаалиин эрхэ байдалда тааранги, һү ехээр үгэдэг симментал үүлтэрэй үнеэдые бии болгохын тула олохон жэлэй туршада горитой хүдэлмэри ябуулһан байна. Эды олон жэлэй туршада хэһэн ажалайнь дүн одоошье хүсэлыень бэелүүлжэ, урдандаа жэлдээ тус бүриин 500—600 килограммһаа ехэ бэшэ һү үгэдэг нютагай үүлтэрэй үнеэдэйнь орондо мүнөө аяар табан мянган килограмм хүрэтэр һү үгэдэг шэнэ үүлтэрэй үнеэд бии болоо. Энэ илалтаараа Буряадаймнай хүдөө ажахын институдай эрдэмтэд урмашан баярлана.

Жэлһээ жэлдэ үнеэдэйнгээ һү шэмые эрид нэмээжэ байдаг һуралсалай энэ ажахын һаалишад мүнөө Бүхэсоюзна социалис мүрысөөндэ хам оролсожо, орон доторoo мэдээжэ болоһон Костромскойн хүдөө ажахын институдай «Караваево», Вологодско һүнэй институдай «Молочное» гэжэ һуралсалай ажахынуудай коллективүүдтэй ана-мана мүрысэдэг болонхой. Тиигэжэ һуралсалай «Байгал» ажахын һаалишад, үхэршэд, мэргэжэлтэд һү һааляраа ороной хүдөө ажахын институдуудай учхозуудай дунда дэлгэрһэн мүрысөөнүүдтэ ... со шалгаржа, мүнгэн шанда хүртэһэн, дамжуулгын Улаан тугшье абаһан байха юм.

Мүн дурсагдагша ажахы һүүлэй жэлнүүдтэ нилээд олон бухануудые, эмэ хашарагуудые республикынгаа ажахынуудта худалдана. Тодорхойлбол, 1967 онһоо эхилжэ, бүхыдөө 3596 буруу, хашарагууд худалдагдаһан байна. Иигэжэ Буряад оронойемнай колхозууд, совхозууд 2269 буруун буха, 1327 эмэ хашарагуудые энэ ажахыһаа абажа, фермынгээ малай үүлтэр һайжаруулхаар хэрэглээ юм. Тиихэдэ энэ хугасаа соо ондоо область, хизаарнуудта 614 буха худалдагдаа. Гэрэнэй 32-ынь Москвадахи ВДНХ-гай аукцион дээрэһээ худалдагдаад, мүнөө Москвагай, Волгоградай, Курганска болон РСФСР-эй бусад областьнуудай үүлтэртэ малай гол предприятинуудта хэрэглэгдэжэ байна. Мүн 1973 ондо аха дүү Монголой Арадай Республикада эндэһээ эрхим үүлтэрэй хоёр буха абааша шагдаа юм. Тиихэдэ бусад областьнуудай ажахынуудта нилээд олон эмэ хашарагууд, буруун буханууд эльгээгдэһэн байха.

Һү шэмэ ехэтэй мал олошоруулһан тус ажахын ашаар Мухар-Шэбэрэй районой «Забайкалец», Сэлэнгын районой Кировэй нэрэмжэтэ совхозуудта, Кабанскын районой Байгалай ОПХ-да, Хяагтын районой «Родина», Загарайн районой «Гигант» колхозуудта һү ехээр үгэдэг онсо һайн үүлтэрэй һүрэг үнеэдтэй тусхай фермэнүүд байгуулагдаа юм.

Һуралсалай энэ ажахыда дүй дүршэлтэй, шударгы бэрхэ малшад нилээд олошоронхой. Жэшээлбэл, олон жэлэй туршада һаалишанаар ажалаһан, Социалис Ажалай Герой В. И. Зимирева бүхы коллективэйнь омогорхол мүн. Тиихэдэ хоёр дахин Ленинэй орденоор шагнагдаһан, КПСС-эй XXVI съездын делегат Л. Н. Седых, гүрэнэй дээдын хайра шагнал болохо Ленинэй ордендо хүртэһэн П. И. Степанова болон бусад һаалишадай, үхэршэдэй түйлаһан илалта холуур суурханхай. Дүй дүршэлөөр баян, шударгы бэрхэ эдэ малшадай хүтэлбэри доро институдай студентнүүд — ерээдүйн эрдэмтэ-зоотехнигүүд, ветеринарна врачнууд түрүү онол аргануудые шудалжа, туһатай зүбшэл заабари абана.

Буряадай хүдөө ажахын институдай һуралсалай ажахы эрхим амжалта түйлаһандаа нэгэнтэ бэшэ ВДНХ-да хабаадалсажа, выставкын медаляар, Хүндэлэлэй грамотаар, СССР-эй Хүдөө ажахын министерствын, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотануудаар шагнагдаһан байха.

Һүүлэй жэлнүүдтэ дурсагдагша ажахын үйлэдбэри улам үргэдхэгдэнэ. Жэшээлбэл, Гурэльбын һаалиин хоёрдохи фермэдэ хүсэдөөр оньһожоруулагданхай томо комплекс шэнээр баригдажа, ашаглалгада тушаагданхай. Эндэ 16 оператор-һаалишан ажаллана. Үхэршэдэй ажал гурбан халаанда эмхидхэгдэнхэй. Һаяын дүнгөөр һаамхай 310 үнеэдэйнгээ тус бүриһөө үдэртэ 20 килограмм хүрэтэр һү абана. Түрүү һаалишад Нина Мантушкина, Нина Степанова, Галина Ермолаева, Любовь Трифонова, Галина Вадеева, Груня Устинова гэгшэд бүришье ехэ һү һаадаг юм.

Эдэ үдэрнүүдтэ тус ажахын һаалишад, үхэршэд институдайнгаа алдарта 50 жэлэй ойе ажалайнгаа эрхим амжалтаар угтажа, хойшодоошье шэнэ илалта түйлахаар бүхы хүсэеэ элсүүлэн оролдожо байһаниинь элеэр харагдана.

Вл. ЖИГЖИТОВ,
манай тусхай корр.

ТОЛИ

ЭНЭ ХУУДАҺАНДАМНАЙ УНШАГТЫ:
- АГТА ХҮЛЭГҮҮДЭЙ ЭЗЭН.
- ЯХАД АРТИСТНУУД — МАНАЙ АЙЛШАД.
- СОЁЛОЙ ҺОНИНОЙ ДЭЭЖЭ.
- ЯБАГАН БУДАМШУУ.

АГТА ХҮЛЭГҮҮДЫЕ ҮДХЭГШЭ

ЯРУУНЫН газар уужам даа. Район соогуур аяншалжа ябахадаал мэдэхэш.

Бидэ дардам заһамал харгыгаар Улаагтые үгсөөд, Нохоони орожо ерэбэбди. Түглэ нуурнуудаар элбэг уужам тала нэмжыжэ, ой тайгаар хүрээлэгдэһэн тала дайдань баргаданагүй. Бэлшээри һайтай, үндэр ургасатай Нохоони нютагта Яруунын баруун захын колхоз, совхозуудай һубай эбэртэ мал атарлан тарагалжа зуһадаг юм. Малшадай зунай байра эндэ-тэндэ харагдана.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуехэ дайнай урда тээ эндэ малай хүрэжэ ерэхэ замгүй, таһархай холын дайда гэжэ тоологдодог байгаа. Тэрэ үедэ гансал эмээл морёор намаг гаталжа, буртаг шударжа, газарша зоригтой хүнүүд ошодог һэн. Тиихэдэ Нохоони, Түрхэл нютагууд бүхы ангуудай үдэдэг, хунһаа эхилээд, элдэб шубуудай зуһадаг, ургасаар баян гээшэнь гайхалтай зэрлиг дайда байгаа бшуу. Табяад онһоо хойшо, илангаяа наймадахи, юһэдэхи табан жэлнүүдһээ эхилээд, ээтэй боложо, ургаса баялигынь арадай ажахыда дүүрэн хэрэглэгдэдэг, холын бэлшээри болонхой.

Нохоони, Түрхэл хүрэтэр дардам харгы заһагданхай. Тужын модошод Нохоониин барагдашагүй модондо зоргооро «умбаһаар» үнинэй. Тиишэ шэглүүлэн табигдажа байгаа нарихан түмэр зам Ара-Сүмбэр хүрөөд ябана. Энэнь табан жэл соогоо Нохоони хүрэхэ юм. Модон ашаатай ехэнүүд машинанууд урдаһаамнай залгаа ерэнэ. Коммунизм баригшадта баялигаа дэлгээн сэлиһэн уужам нютагуудые һонирхон һайхашаамаар, удангүй түхэреэн сагаан Түрхэл гэдэгыень орошобобди. Нуга хүтэл бүхэндэ азаргаар адуунууд байратайгаар саһа сабшан эдеэлнэ. Энэ Түрхэлэй үргэн тала нуга адуун һүрэгтэ зохисотой аад, районой баруун захын бүхы адуун һүрэг эндэ үбэлжэдэг юм. Энэ Түрхэл гээшэ анхан урда сагһаа адуунда таарамжатай һэн гэжэ арадай домог түүхэдэ хэлэгдэдэг. «Ноёной тохой», «Ноёной хужарта» гэжэ нэрэтэй газарнууд байха юм. Урда үни сагта Хориин тайшаа Дамба ноён гээшэ хомхой баян эндэ адуугаа байлгадаг һэн. Адуугаа багсаажа тохой нуга соо хаадаг, тэмээгээр асаржа, хужар тариһан юм гэжэ домог хөөрэлдөөн ябадаг һэн. Гушаад он хүрэтэр Түрхэл нютагта олон айл үмсын ажалтай һууһан байна. Артель тогтоожо нэгэдээд, саашадаа Иисэнгэ, Нарһатын колхозуудта таран зөөһэн түүхэтэй.

Мүнөө энэ Түрхэлдэ гурбан колхозой, хоёр совхозой нилээд олон адуун һүрэг үбэлжэдэг. Олон жэлдэ адуушан ябажа, адуун һүрэгые олошоруулагшад мэдээжэ суута хүнүүд эндэ байха.

Тэдэнэй нэгэн «Коммунизм» колхозой дуршэлтэй адуушан Дамба Ширапович Доржиев мүн болоно. Тэрэ 1965 онһоо хойшо эндэ адуун һүрэг манан хаража, бүлеэрөө ажалладаг юм. Дамба Ширапович колхозойнгоо хоёр зуу гаран адуун һүрэгые үбэлжүүлжэ ябана. Үнгэрэгшэ зун яһала борсоотой байжа, эндэ үбһэн һайн урганхай, бэлшээри һайнтай үбэл болоо. «Коммунизм» колхоз эндэ үбһэ сабшажа, дүрбэн мянга гаран центнер эрхим шанартай үбһэ абажа һүрилөө. Тиихэдэ Дамба Ширапович адуушан өөрынгөө звеногоор мянга үлүүтэй центнер үбһэ хуряагаа.

Дамба адуушанай байдаг Үлзытын-Ара гэжэ хуһан, шэнэһэн түглын нэмэридэ хүрэжэ ошобобди. Олон нохой хусалдан, эзэндээ мэдээ үгэбэ. Эдэ юрын нохойнууд бэшэ, ангууша, адууша, хорёошо нохойнууд ха юм. Гэр байрынь газаа, зосоо зайн гал яларна. Малаа хаажа ябаһан Дамбын хани нүхэр Балма гэжэ нэрэтэй шүрэ улаахан хасартай бэри манийе угтаба. Энэмнай табан хурса хүбүүдэй эхэ юм. Ехэ хүбүүн Валера технологическа институт дүүргээд, Магаданда хүдэлһөөр үнинэй. Удэадахи гурбан хүбүүд хүдөө ажахын институтда Улаан-Үдэдөө һурана. Бага хүбүүн Ешинима Үльдэргынгөө дунда һургуулиин 10-дахи класста һурадаг, эрхим һурагшадай нэгэн юм.

— Дамба Ширапович гэртээ гү? — гэжэ асуухадамнай:

— Адуундаа ошонхой, удахагүй ерэхэ даа! — гэбэ.

Хаанаһаа ямар моритой гаража ерэгшэ ааб гэжэ хаража байтарнай, сагаан «Жигули» толо татуулан ерэжэ зогсоходоо, бүдэнтэй шэлүүһэн малгай һэхэжэ үмдэнхэй, ехэ нюдэтэй, набтархан, сула бүхэриг бэетэй Дамба адуушан гаража ерэбэ. Саанань машина соо шоно дахын заха харагдана. Мэндэшэлэлдэһэнэй һүүлдэ:

— Та машинаараа адуугаа манана гүт? — гэжэ асуугдаба.

— Машинааршье, морёоршье, ябагааршье манаха саг болоол ааб даа. Харана гүт? Тэрэ эмээл машина соом байна. Хээрэ баригдаха морид бэлшэжэ ябаха.

— Энэ даха үмдэхэ саг болодог гү?

— Болсол бэд даа, машинамниш, моримниш хэдэржэ болоно, —гэбэ.

Дамбынгаа уужам дулаан гэртэ һонин хөөрэлдөө дэлгэжэ, радио шагнажа, телевизор хаража хоноод, үглөөгүүр колхозой ахалагша ветврач нүхэр Хабтаевтай адуун һүрэгүүдые хараха хүсэлтэй байбабди.

— Мүнөө адуунай уһалха үдэр, арбан часта уһалжа эхилхэ байха. Соолго дээрэл адуу нюдэлэн хаража болохо, ошогты. Соолгыень сооложорхёоройгты, — гэжэ адуушан хэлэбэ.

Түрхэлэй нуур дээрэ ошоходомнай, арбаадһаа нааша метр утатай зурагар соолго байба. Соолгыень сооложо, мульһыень сэбэрлэжэ байхыемнай хараһан адуун һүрэгүүд зүг бүриһөө субажа эхилбэ. Азаргануудынь адуугаа дахуулаад, гоёор хатаралдана. Юрэ яаралгүй субанашье. Хэды азаргаб, тэды бүлэг адуун. Олоншье, үсөөншье адуутай азарга харагдана. Эгээл олон адуутай түл һайтайнь хамагые айлгадаг аха заха, ута үүр дэлһэтэй, үдхэн һүүлтэй «Хуумаан» гэжэ нэрэтэй азарга түрүүлэн соолго дээрэ сэхэ ерэжэ, адууниинь булта һубарилдан уһалжа захалба. «Хуумаан» азарга хажуу тээнь харан зогсоно. Журам сахин хараашалжа, бэеэ гоёор заһан жагсана. Соолгодо ойротоһон ондоо һүрэгүүд азарга азаргаараа холо-холо монсогойрон зогсожо ээлжээгээ хүлеэнэ. Түрүүн уһалһан «Хуумаан» азаргын адуунай уһалжа ходороод, томоотой янзаар саашалхада, хоёрдохи һуури ээлдэг «Жаа-боро» гэжэ азаргын бүлэ уһална. Иимэ нангин гуримтай байдаг юм байна. Ехэ һонирхон хараабди. Эгээл һүүлдэ үсөөн адуутай, булта̄һаа аймхай залуу азарга уһалаа һэн. Энэ адуун һүрэгүүдэй гуримтайгаар уһалһые һонирхон хараһанаа Дамба Шираповичта хөөрэхэдэмнай:

— Адуун гээшэ айхабтар һонор мэдэрэлтэй, бэлшээриеэ олодог, эзэеэ танидаг амитад юм. Адуушан хүн гээшэ адуунайнгаа абари зангые һайн мэдэхэ ёһотой бшуу. Тэгүүлһэн хүсэлыень тааха хэрэгтэй. Эдэш иигэжэ амгалан бэлшэжэ ябахадаа, адуугаа ниилүүлхэгүй аад, шонорхоо һаа, адуугаа хамтадхан нэгэдхээд, азарганууд хоёр-гурбаараа шоно дайсанһаа адуугаа хамгаалжа байха юм, — гэжэ адуушан хөөрөө һэн.

Дамба Ширапович адуун бүхэнөө нюдэлэн, танидагһаа гадна, али гүүнэй, ямар азаргын түл ямар байдаг бэ, ямар шадалтайб гэжэ мэдэдэг.

Хабар тээшэ боод гүүдээ үбһэ эдюулжэ, дулаан халхабшатай хорёодо байлгахаа оролдодог.

Хүсэ муутай залуу түлнүүдээ саг соонь тэжээбэри болгон эртээнһээ илгадаг. Адуушанай унаха заһамал морид байха. Дамба Ширапович адуун һүрэгтөө ехэ дуратай, ёһотойл агта хүлэгүүдые үдхэгшэ мүн гээшэ даа.

Цокто НОМТОЕВ.

ХАНИ ХАЛУУНААР УГТАБА

Яхадай АССР-эй хүгжэмэй үдэрнүүд Улаан-Үдэдэ амжалтатайгаар үнгэргэгдэжэ байна. П. И. Чайковскиин нэрэмжэтэ хүгжэмэй училищиин концертнэ зал соо яхад артистнуудай ехэ концерт һаяхан болобо. Һонирхолтой, баян удхатай программые айлшаднай харагшадта дурадхаа. Тэдэнэй гүйсэдхэһэн оперонуудһаа аринуудые, яхад, совет композиторнуудай дуунуудые эндэ суглараг̇шад халуунаар угтаһан байна. Саха ороной айлшадай соёл болбосоролтой, бэлиг шадабаритай энэ концерт танилсуулаа.

РСФСР-эй габьяата артистнууд М. Лобанов, А. Яковлева, Яхадай АССР-эй габьяата артист, республикын комсомолой шангай лауреат А. Самсонов гэгшэд концертдэ эдэбхитэйгээр хабаадалсаа. Үндэһэн яхад инструмент — хомус дээрэ И. Алексеев шадамар бэрхээр аянгануудые наадажа, харагшадые баясуулаа.

РСФСР-эй арадай артистка, дуушан Анегина Ильинагай нэрэ булта̄нда үнинэй мэдээжэ болонхой. Тэрэ РСФСР-эй Глинкын нэрэмжэтэ Гүрэнэй шангай, дуушадай уласхоорондын болон бүхэсоюзна конкурснуудай лауреат юм. Республикадамнай үнгэргэгдэжэ байһан хүгжэмэй һайндэртэ А. Ильина Москваһаа ерэһэн байна. Тэрэ Ехэ театрта стажировкодо байна. Оперонуудай аринуудһаа, яхад арад дуунуудһаа гадна, буряад композитор С. Манжигеевэй дууе дуулажа, харагшадай үндэр сэгнэлтэдэ хүртэбэ.

Зүүн Сибириин гүрэнэй соёлой институдай багшанартай, студентнэртэй Саха ороной айлшад хани халуун уулзалга үнгэргэһэн байна.

Ч. ДОРЖИЕВ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: Яхад артистнуудай «Теплоприбор» заводой хүдэлмэришэдтэй уулзалгын үедэ. Гүйсэдхэгшэдэй Бүхэроссин болон республиканска харалгануудай лауреат А. Алексеев.

Н. ЕФИМОВЭЙ фото.

НОМДО ДУРАТАЙШУУЛАЙ ҺАЙНДЭР

Хойто-Байгалай районой Северобайкальск хотын соёлой байшан соо номдо дуратайшуулай ехэ һайндэр һаяхан болобо. Энэ суглаае номдо дуратайшуулай бүлгэмэй районо эмхи үнгэргэһэн байна. Тус бүлгэмэй хүтэлбэрилэгшэд, Северобайкальск хотын библиотекын хүдэлмэрилэгшэд үгэ хэлэхэдээ, уран зохёолнуудые, улас түрын удхатай номуудые хүн зоной дунда улам үргэнөөр дэлгэрүүлхэ шухала байһан тухай асуудал тушаа тогтоо.

Энэ найрта Улаан-Үдэһөө ошоһон соёл болбосоролой бүлэг түлөөлэгшэд хабаадалсаа. БИОН-ой залуу эрдэмтэ Эрдэни Уланов мүнөө үеын буряад уран зохёолой хүгжэлтэ тухай, Улаан-Үдын авиазаводой 46-дахи һургуулиин директор Г. И. Лучникова совет үеын элитэ поэт Василии Федоровой зохёолнууд тухай хөөрэһэн байна. Буряадай поэт Лопсон Тапхаев өөрынгөө шүлэгүүдые ород хэлэн дээрэ уншажа, зал соо һуугшадые баярлуулаа. Зүүн Сибириин гүрэнэй соёлой институдай багша Л. С. Банщикова өөһэдынгөө номуудай библиотекэ эмхидхэхэ тухай хөөрэбэ.

Удаань суглаанда хабаадагшад литературна викторинада хабаадалсаһан, һонинһонин номуудые худалдажа абаһан, нютагайнгаа уран һайханай коллективэй концерт шагнаһан байха юм. Иигэжэ холын хойто Северобайкальск хотодо номдо дуратайшуулай ёһотой һайндэр болобо.

Ц. БУДАЕВ.

ЛАУРЕАДУУД ТОДОРОО

«Байкал» журналай 1981 оной лауреадууд тодоруулагдажа, журналай тусхай шан эдэнэртэ барюулагдаа. Эдэ хэд бэ гэбэл, «Дурна зүгтэ тэрэ үдэрнүүдтэ» гэһэн романай автор Тимофей Чернов, бүлэг шүлэгүүдээ журналда толилуулһан поэт Георгий Дашабылов, «Далай ба хүнүүд» гэһэн тэмдэглэлнүүдые бэшэһэн загаһа хамгаалхэ талаар инспектор Геннадий Темников, «Турецкэ республикын һан» гэһэн хүүгэдэй повесть бишыхан уншагшадта дурадхаһан Дмитрий Милюков, бүлэг шүлэгүүдээ журналда эгээл түрүүшынхеэ толилуулһан Ирина Филиппова гэгшэд мүн болоно.

Буряадай АССР-эй Уран зохёолшодой холбооной үмэнэһөө хоёр һарадаа нэгэ удаа гарадаг уран зохёолой, олонитын улас түрын «Байкал» журналай уншагшадай һайшаал, магтаалда хүртэһэн эдэ зохёолнуудай авторнууд саашадааше зохёохы ажалдаа амжалтатай ябаг лэ.

Манай корр.

БАЯРАЙ БЭШЭГ

Эб найрамдалай совет жасын республиканска комиссиһаа институдаймнай коллективтэ нэгэ бэшэг абтаба. Энэ бэшэг соо иигэжэ хэлэгдэнэ: «Танай коллективһээ эб найрамдалай совет жасада 9610 түхэриг мүнгэн оруулагдаа гэжэ урма баяртайгаар тэмдэглэнэбди. Иигэжэ таанар эб найрамдалай түлөө тэмсэгшэдэй хүдэлөөе үргэдхэхэ, амгалан тайбан байдалай түлөө тэмсэлые шангадхаха, арадуудай хани барисаае бэхижүүлхэ хэрэгтэ хубитаяа оруулба гээшэт. Эб найрамдалай совет жасада һайн дураараа мүнгэ оруулха гэһэн эрмэлзэл дэмбэрэлтэй һайхан гээшэл. Энэ талаар оролдолго гаргажа байдаг танай коллективэй хүдэлмэрилэгшэдэй ажалдань амжалта, элүүр энхые, зол жаргал хүсэнэбди!»

Институдай багшанар, студентнэр иимэ бэшэг абаад, саашадаа хүдэлмэрөө эдэбхижүүлхэ зорилготой.

Т. АБИДУЕВА,
Зүүн Сибириин технологическа институдай олон тиражтай газетын редактор.

С. НОРЖИМАЕВ

ХИИ ҮГЭ

Басни

«Үнэн гээшэ гү, нүхэр
Үбгэрһэн Бообороо
голоод,
Үнэгэн һалажа арилшоо
гэжэ
Үсэгэлдэр Шаазгай
хэлэбэл!» —гээд,
Мэдэхэ болоһон һониноо
Мэлхэй Заряада
дуулгаба.
«Хоёр гүлгэдөө
Хооһоор Бообортонь
орхёод,
Залуухан Доргонтой
һугадалдан
Загсда орохыень
хараа һэм!», — гэжэ
Заряа Шандаганда
нэмээбэ.
«Доргонойдо түрэ найр
Долоон хоногто
үргэлжэлөөл!» — гэжэ
Хурдан хүлтэ Шандаган
һүхирөөд,
Худал үгэ тараажа
ороо һэн.
«Архида һогтоһон
Арсалан
Альгадаа гэлсэнэл
Баабгайе!
Баабгайнь ехээр уурлаад,
Бахалуурдажа алаа ха
Арсаланаа!».
Тэрэ мэтын хии үгэнүүд
Тэрэнги, шугыгаар
тараба,
Саашаа ошохо бүрэ
Саһан бүмбэгэдэл
зузаарба,
Хорон үгын хурданшье
һаа,
Үнэн юумэ үнөөрөө:
Хүршэ доргонойдоо
уригдан,
Хүбүүнэйнь
милаангуудта байжа,
Хүндэдэнь һайса хүрөөд,
Үнэгэн Бообор хоёрнай
Үдэшэ бусажа ябаа һэн.

* * *

Хии үгэ хиитэй,
Хиитэйшье һаа, һүйдтэй.
Хии хоб үгэнүүдтэ
Шэхэеэ табигшад
жэрхэштэй.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Орбита. 8.55 — Дамжуургын программа. 9.00 —«Время». 9.40 — Үглөөнэй гимнастика. 10.05 — «Барокко» гэжэ камерна ансамбль наадаха. 10.20 — «АБВГДейка». 10.50 — «Таанадта, түрэлхид». 11.20 — «Һолонго». Арадай уран бэлигэй телевизионно программануудай уласхоорондын IV фестиваль. (Румыниин Социалис Республика). 11.40 — «Хүн. Газар дэлхэй. Юртэмсэ». 12.25 — «Спортлото». 52-дохи тираж. 12.35 — Керченско-Феодосийска десантна ябуулгын 40 жэлэй ойдо. «Огненные годы Керчи» — баримтата фильм.

Улаан-Үдэ. 13.10 — Шэнэ һонин. 13.20 — «БАМ-ай түрүүшын хюур» — Улаан-Үдын телестудиин киноочерк. 13.35 — «Халаан» — тележурнал. (буряадаар). 14.05 — «Сколько лиц у дискотеки?» гэһэн киноочерк.

Орбита. 14.30 — «Хани нүхэрилсаан» — тележурнал. 15.15 — «Мүнөөдэр —түби дэлхэй дээрэ». 15.30 — «Амитадай аймаг». 16.30 — «Мелодии Бориса Мокроусова» —фильм-концерт. 17.45 — Политическэ шэнжэлэгшэ В. П. Бекетовэй хөөрөөн. 18.30 —Мульт-фильм (Франци). 19.15 — ...дэхи студи). Политическэ шэнжэлэгшэ В. С. Зорин дамжуулгые хүтэлхэ. 20.15 — «Эрмитаж». Меньшиковэй ордон. 20.45 —«Тот самый Мюнхгаузен!» —Ереванда болоһон телевизонно фильмүүдэй бүхэсоюзна IX фестивалиин шангда хүртэһэн уран һайханай фильм (1-дэхи сери). 22.00 — «Время». 22.35 — «Тот самый Мюнхгаузен» — уран һайханай фильм (2-дохи сери). 23.30 — «Гадаадын гүрэнүүдэй эстрадын аялга дуунууд». 00.25 — Шэнэ һонин.

ХОЕРДОХИ ПРОГРАММА

Орбита. 15.15 — Дамжуургын программа. 15.20 — Волейболоор СССР-эй чемпионат. Эхэнэрнүүд. «ТТТ» — «Уралочка». 15.50 — «Следствие ведут знатоки». 16-дахи хэрэг. «Из жизни фруктов» — уран һайханай фильм. 18.20 — Концерт. 18.45 — «Кино бэрэгшэдэй анхаралда». 19.40 — Хүгжэмтэ киоск. 20.00 — «Элүүр энхэ байлга» —эрдэм дэлгэрүүлгын программа. 20... — «Амгалан нойрсогты, багашуул!» 21.00 — «Нүхэдэй шарай». 22.00 —«Время». 22... — «Цирк зажигает огни» — уран һайханай фильм.

БУДАМШУУ

«Наагуур, саагуур
айлшалнаб,
Найман зүгөөр алхалнаб,
—гэһэн дуунай мүрнүүдые минии, Будамшуугай аяншалгада найруулан хабаадуулаа һаа,
«Наагуур, саагуур
айлшалнаб,
Найман модо алхалнаб»,

—гэһэн болохол һэн даа. Юуб гэхэдэ, Дээдэ-Бургалтайн адагһаа (гол харгы дээрэ автобусой зогсодог газарһаа) өөдөө энэ тосхон хүрэтэр эгсэ найман модоной зай тоологдодог юм. Айл аймагаар албан хэрэгээр ябаһан хадаа саһа бордоһонһоошье айлтагүй түрүүшын хоёр километр зайе урма зоригтойгоор гаталбаб. Теэд бүрхэг тэнгэри шарайгаа бүри бүрылгэн, бордоһоёо шангадуулба. Ай хөөрхэй, автоматизациин, кибернетикын зуун жэлдэ ажаһуудаг хадаа хүнгэн машина, самолёдто дадаһан, адагай сагта ардагай нюрганда аһадаг би нюурыем хайра гамгүй шабхадаһан хээрын һалхине үнэн зүрхэнһөө шоо үзэбэб. Нюдэ онгойлгохо аргагүйгөөр шабажа эхилхэдэнь, «Хамаагүй, Саһан Хүүхэн гээшэб» гэжэ бэсэ һамааруулжа, зориг ороод, үлөөшэ зургаан километрэй түрүүшынхидэ аһабаб. Нэгэ-хоёр, нэгэ-хоёр, ягааб даа, тэрэ суута үльгэршэн Г-Х. Андерсенэй дорюун, һүбэлгэн солдат... Теэд тэрэш һахалтай һэн бээ? Үү-е энэм юу гээшэб? Амисхалһаам урал дээгүүрни сэнтэжэ, бурзан сагаан һахалтай болошоһон байбаб. Мүльһэн болотороо хүрэжэ дархниһан дээлэйнгээ хормойн гэшхэлдэлдэм һаалта хэхыень ойлгобоб.

Байза, хойноһоом ямар бэ даа автомашинын дуугарха абяан дуулдаба хэбэртэй. Яагаа һайн юм, боро хараантай «бариидахаяа» болихом ха гэжэ һанан сасуум, хажуугаарни ашаанай машина шурд гэн гаража, кабинаһаань бишыхан үхибүүн: «Жабар Үбгэн! Жабар Үбгэн!» гэжэ хашхарһаар үнгэршэбэ. Һонирхоходонь, ехэшүүл кабинын шэл нээжэ үгөө хэбэртэй. Саһан Хүүхэн гү, али Жабар Үбгэн гү— намда ямар хашалан байхаб, хүлөө хүнгэдхөөд лэ, харгыгаа хорохом хэрэг.

Иигэжэ алхалжа ябахадаа, элдэб бусын бодолдо абтанаб. транспорт, техническэ түйлалтанууд тухай тоо, баримтануудые дурданаб. Гэбэшье нэгэл асуудал үсэд нэтэрүүгээр толгойдом мүндэлжэ, амар заяа үзүүлхэеэ болибол даа. «Юундэ энэ үни галабай тогтониһон һууриһаһан нютаг руу («Мир» колхозой II отделени) автобус ябадаггүй юм? Расписаниин ёһоор, үдэрэй нэгэшье дайраад гарадаг һаань, колхозой түб Доодо-Бургалтай, районой түб Петропавловка гараха дуратайшуул ямаршье һанаа зоболтогүй һуугаад нийтын гү, али хубиингаа хэрэгээр ябаад ерэхэ һэн аабза. Ондоошье нютаг нуга хүрэхэ, ниислэл хото гарахашье ушар али олон бшуу». Һууриинда дүтэлхэ бүрим энэ асуудал хэлтэгэр нюргаяа бүри бохилгон, бэзын ёрдойжо, хүйтэн агаарта харагдажа эхилхэлэл гэбэ. Зай, энэ һүни энээндэ тамалуулжа, амар унтахагүйм байна гэжэ ойлгоод, нютагаархинтай хөөрэлдэхэ гэжэ шиидэбэб.

— Харе, хари, хэнинь, юуниинь энээнииие шиидхэхэ ёһотой юм. Арбайхадажа хүн болоһооршье Бургалтайн гол өөдэ ерэһэн автобусто һуужа, доошолһоноо һананагүйб. Залуудаа хоёр хүлөөрөө хатар жороо табигдадаг һэн. Мүнөө болигдоо. Юрэл бидэ, үбгэд хүгшэд эшээндэ ороһон баабгайнуудтал адли бэшэ аалди даа. Колхозой машинын ябахые харуулдахаш, хаа яа хубиин машинатайшье хүн дайралдаха,—гэжэ нэгэ хүгшөө зогсолтогүй дарьян дуугаршаба.

—200-гаад үрхэтэ айл байнабди даа. Залуушуул, үхибүүдшье олон. Арай һали гол харгыда хүрөөд, нара һалхинһаа хорохо гэхэдэшье, бүүдхэшье гэжэ үгы. Хайшаашье хара, халюун тала. Автобусой зогсонгүй гарашоо һаань, бүришье гасалантай. Дура зоргондоо орхигдоо гээшэш,—гэжэ нүгөөдэнь үгэ тодон абаад дэмжэнэ.

Нютагай үнинэй коммунистнууд, ажалай ветерануud энэ хөөрэлдөөндэ хабаадалсажа, өөһэдынгөө үгые хэлээ һэн. 1910 оной коммунист, Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнда хабаадалсаһан Л-Ц. Д. Дондоков, наһаараа колхоздоо ажаллаһан С. Д. Замбалаев, Б. Ч. Гармаев гэгшэд нютагай хүн зоной гүйлтада харюусалгата тушаалтад анхарнагүй, шагнаад зүбшөөхэһөө ондоо хэмжээ абанагүй гэһэн ажагталтануудые хэбэ. Гоёор һагад хэлэбэл, «хэлэнэй холотор лэ энэ асуудал суглаанууд дээрэ хэлсэгдэдэг, райгүйсэдкомой түлөөлэгшэдтэ дамжуулагдадаггүй юм аа бы» гэжэ тэдэнэр гайхалдана. Түбхын түрүүндэ ажахын хүтэлбэрилэгшэд, Доодо-Бургалтайн сельсоведэй түрүүлэгшэ Д. Б. Батуев онсо анхарха ёһотой байгаа бшуу. Теэд асуудалай хуушарха тума харюусалгата тушаалтад бүри дүжэржэ, юрэ ойлгохоёо болишодог юм гү?

Үглөөдэрынь эртэлэн бодоод, сельсоведэй түрүүлэгшэ Д. Б. Батуевта хүрэхэдэм, албан хэрэгээр ябашаһан байба. Ай халаг, нөөхи найман модоёо ябагалха үедэм алтанай сэнтэй сагни алдагдашаһан байбал даа гэжэ ойлгобоб, хамар доро гэмэрбэ, гутарбаб, хүнгэн атлетикэр бэеэ һориидоггүймни хойшолон энэл мүн гэжэ тобшолбоб.

Теэд яахаб, саг дары Петропавловка хүрөөд, арадай депутадуудай районно Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшын орлогшо В. Г. Селецкитэй уулзабаб.

—Яагаашье Дээдэ-Бургалтай бэшэ, мүн Гэгээтэй, Бага Нарин нютагуудта маршрутна автобусууд ородоггүй юм. Буряадай транспортна управлениин түлөөлэгшэд ерэжэ, эдэ нютагууд руу зурыһан харгы шэнжэлжэ үзөөд, хэдэн дурадхал оруулаа һэн,—гээд, Виктор Гаврилович документаци харуулна.

«1981—1985 онуудта Зэдын районой хүн зониие транспортаар хангалгые һайжаруулха тухай дурадхалнууд» гэжэ нэгэн дээрэнь бэшээтэй. Тусхайлан тайлбарилхада, эдэ дурадхалнуудай зариман гэбэл, нэгэдэхеэр, Зэлтэрһээ Улаан-Үдэ хүрэдэг автобус Дээдэ-Бургалтай, Бага Нарин, Гэгээтэй ороходоо ямар бэ? Нүгөөдэ һанамжань гэхэдэ, Улаан-Үдэ — Дээдэ-Бургалтай гэһэн долоон хоногтоо 2—3 дахин ябаха шэнэ маршрут нээбэл хайшаа юм. Энэ автобус үглөөгүүрынь Дээдэ-Бургалтайһаа гарахадаа, Бага Нариние, Гэгээтэйе дайраха һэн аабза. Теэд эндэ баһал нэгэ бэрхэшээл бии. Юуб гэхэдэ, Дээдэ-Бургалтайн зүүн шэлые дабаад, Бага Наринда сэхэ орошохо гэхэдэ, харгынь муу. Энэ харгы шэнээр барижа, заһабарилха гэбэл нилээд ехэ мүнгэ зөөри гаргашалагдаха болоно. Яалтайб? Али Бага Нариние огто анхаралгүй орхижорхихо гү? Эдэ һанамжа, бодомжонууд саарһан дээрэ бэшэгдээд, саашаа шиидхэгдэхэеэ болиһониинь халагламаар. Буряадай транспортна управлениин пассажирнуудые зөөхэ талаар начальнигай орлогшо Ю. В. Аверьяновай, 2-дохи пассажирска автотранспортна предприятиин начальник В. А. Поповой, нүхэр Селецкиин, харгы заһабарилгын-барилгын эмхи зургаануудай түлөөлэгшэдэй анхаралаа хандуулжа, саарһан дээрэхи дурадхалнуудаа бэелүүлтэрнь үшөө хэды саг үнгэрхэб?

Нүхэр Селецкиин хэлэһэнэй ёһоор район дотор ябаха автобусуудай шэнэ маршрутууд ниигдэхээр хүлеэгдэнэ. Гэбэшье харгыһаа хажуу тээ түбхинэһэн гурбан энэ тосхоной гар хүнгэншье, ашагтайшье ябагашуул хэзээ һанаагаа амаржа, ульгам жороо автобус «ургалдаг» болохо юм?

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда. Мүрысөөндэ хабаадагшын үгэ. «Түрүүшүүлэй зэргэдэ жагсаха»—түрүү бэшэг. «Бурягферммашай» ерээдүй». «Бригадна гуримтай нүхэсэн» — М. Болоневой статья. «Республикын ажалай эршэ» — мэдээсэлнүүдэй суглуулбари. «Малай үбэлжэлгэ — харюусалгатай хаһа» —суглуулбари. Сошордомо дохёо. «Шанга хиналта шанарһаа үлүү» — Н. Зайнсвал корреспонденци.

Хоёрдохи хуудаһанда. Профсоюзай ажабайдал; тоосоон ба һунгалта. «Шиидхэгдэхэ асуудалнууд хэды болотор «нүүжэ ябаха» юм?» —С .Селиврын статья. Хүдөөгэй залуу кадрнууд. «Ажахыгаа эзэдынь тушаан абана» — С. Убеевэй статья. «Правда Бурятии» газетэдэ бэшэһэнэй һүүлээр.

Гурбадахи хуудаһанда. Буряадай Автономито Совет Социалис Республикын Верховно Соведэй тогтоолнууд. Буряадай АССР-эй Хуулинууд. Журналистын дэбтэрһээ. Хилын саана.

Дүрбэдэхи хуудаһанда. Түрэл нютагаймнай түүхэһээ. «Хажуу талада баригдаһан байшанда» —Е. Даревскаягай статья. Асуугты — харюусахабди. Уран шүлэгэй долгиндо.

САГААН ҮҮЛЭН

Мүнөөдэр республикын ... торнай сэлмэг, бүрхэг байха, зарим нютагууд багаханаар саһан орохо, ... лаханаар бордоһолхо. ...руун-хойноһоо секундын 5—10 метр хүсэтэйгөөр һалхилха. 14—19 градус, заримрайонуудта 9, хойто районуудта 20—25 градус хүйтэн болохо.

Улаан-Үдэдэ сэлмэжэ, бүрхэжэ байха, саһан орохогүй. Баруун-хойноһоо секундын 5—10 метр хүсэтэйгөөр һалхилха. 14—16 градус хүйтэн байха.

Редактор
Р. Б. ГАРМАЕВ.

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС: 670000

г. УЛАН-УДЭ, ул. ЛЕНИНА, 35, редактор—2-54-54, приемная —2-54-93, зам редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62, отв секретарь —2-50-52, секретариат, —2-66-76, отделы: партийной жизни—2-60-91, пропаганды—2-56-23, промышленности и строительства—2-61-35, сельского хозяйства —2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта—2-69-58, культуры и школ—2-60-21, информации—2-34-05, перевод—2-54-93, писем и селькоров —2-67-81, корректорская—2-35-95, машинное бюро—2-57-63, фотолаборатория—2-33-61, отдел объявлений—2-65-54.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств полиграфии и книжной торговли.
Н-00740. Заказ № 295. Индекс 5901.